

የፍትሕ ሚኒስቴር ባወጣው መንግሥታዊ ያልሆኑ ድርጅቶች
ምዝገባና አሰራር 3ኛ ረቂቅ አዋጅ ላይ መንግሥታዊ ያልሆኑ
ድርጅቶች በጋራ የሰጡት አስተያየት

ታኅሣሥ 1996 ዓ.ም

መግቢያ

እንደሚታወሰው የፍትሕ ሚኒስቴር «መንግሥታዊ ያልሆኑ ድርጅቶች ምዝገባና አሠራር አዋጅ ረቂቅ» በሚል ርዕስ ባሰራጨው ሰነድ ላይ መንግሥታዊ ያልሆኑ ድርጅቶች እንዲወያዩ እና ሐሳብ እንዲያቀርቡ ጥሪ አስተላልፎላቸዋል። ሚኒስቴር መስሪያ ቤቱ ለዚህ ውይይት ከግንቦት 25 እስከ 26 ቀን 1994 ዓ.ም ባዘጋጀው መድረክ የሲቪል ማህበራት ለመወያየትና በረቂቁ ላይ ሐሳባቸውን ለመግለጽ እድል አግኝተዋል።

ክቡር ሚኒስትሩ በዚህ የትብብር መንፈስ መንግሥታዊ ያልሆኑ ድርጅቶች ሁለት ወኪሎች መርጠው ከአዋጁ አርቃቂ ቡድን ጋር በቅርብ እየተመካከሩ እንዲሰሩ በመፍቀድ ላደረጉት አስተዋጽኦ መንግሥታዊ ያልሆኑ ድርጅቶች የላቀ ምስጋናቸውን ያቀርባሉ። በዚህ ትብብር የወጣው ሁለተኛው ረቂቅ በሚኒስቴር መስሪያ ቤቱ እንደገና ተሻሽሎ ቀርቧል።

ይህን የትብብር መንፈስ በመቀጠል እንደገና ሚኒስቴሩ መንግሥታዊ ያልሆኑ ድርጅቶች በዚህ በሦስተኛው ረቂቅ ላይ ያላቸውን አስተያየት እንዲያቀርቡ ጋብዟል። ይህን በሚመለከት መንግሥታዊ ያልሆኑ ድርጅቶች ሊያመለክቱ የሚፈልጉት አሁን በቀረበው በ3ኛው ረቂቅ እና የትብብሩ ውጤት በነበረው በሁለተኛው ረቂቅ መካከል በአንዳንድ ዋና ነጥቦች ላይ ልዩነት መኖሩን ነው።

በአዋጁ አቀራረጽ ሒደት መንግሥታዊ ያልሆኑ ድርጅቶች እንዲሳተፉ በማድረግ ረገድ የፍትህ ሚኒስቴር ላላየው ትብብር መንግሥታዊ ያልሆኑ ድርጅቶች ምስጋናቸውን ያቀርባሉ። በተለይ ክቡር ሚኒስትሩ ያላዩት የትብብር መንፈስ ፖሊሲ እና ህግ በሚወጣበት ሒደት ውስጥ ህዝብና ጉዳዩ የሚመለከታቸው ክፍሎች እንዲሳተፉ የሚያበረታታውን የወቅቱን የዲሞክራሲያዊ ተሐድሶ መንፈስ የሚያንጸባርቅ ነው።

ይህን 3ኛውን ረቂቅ መንግሥታዊ ያልሆኑ ድርጅቶች በአጭሩ ከተመለከቱት በኋላ ረቂቁን በዝርዝር ለመመልከት እና አስተያየት ለማቅረብ ጊዜ እንዲያገኙ የድርጅቶቹን ተወካዮች ሚኒስትሩ ተቀብለው እንዲያነጋግሯቸው ጥያቄ አቅርበው ሚኒስትሩም ሳይውል ሳያድር ተወካዮቹን ጥቅምት 19 ቀን 1996 ዓ.ም. በቢሯቸው ተቀብለው

አነጋግረዋቸዋል። በውይይቱ ጊዜም መንግሥታዊ ያልሆኑ ድርጅቶች ተወካዮች ይህ 3ኛው ረቂቅ መንግሥታዊ ያልሆኑ ድርጅቶችን መሠረታዊ ፍላጎቶች የማያሟላ መሆኑን በመግለጽ ረቂቅ አዋጁን በሚገባ ለማጥናትና ገምግሞ አስተያየት ለመስጠት ጊዜ እንዲሰጣቸው ጠይቀዋል።

ለቀረበው ጥያቄ ሚኒስትሩ ሲመልሱ አዋጁን የማርቀቁ ሥራ ገና ያልተጠናቀቀ መሆኑንና እርሳቸውም ሆኑ መሥሪያ ቤታቸው መንግሥታዊ ካልሆኑ ድርጅቶች በረቂቁ ላይ የሚመጡ አስተያየቶችን ለመቀበል ዝግጁ መሆናቸውን ገልጸዋል።

ከላይ የተገለጸውን የሚኒስትሩን የትብብር መንፈስ መሰረት በማድረግ የቀረበው ይህ ማስታወሻ የኢትዮጵያ መንግሥታዊ ያልሆኑ ድርጅቶች አሁን በወጣው በ3ኛው ረቂቅ አዋጅ ላይ ያሏቸውን አስተያየቶች ያካተተ ነው።

ማስታወሻው እንደሚከተለው ተቀናብሮ ቀርቧል።

ክፍል አንድ

- ለዲሞክራሲያዊ ሥርዓት መሠረት የሆኑትን ሕገ መንግሥታዊና ጠቅላላ የሕግ መርሆዎች ይጠቁማል።
- በተለይ በኢትዮጵያ ሕገ መንግሥታዊ ሥርዓት በመንግሥትና መንግሥታዊ ባልሆኑ ድርጅቶች መካከል ያለውን ግንኙነት (ምዝገባ፣ እንቅስቃሴና አስተዳደር በሚመለከት) የሚወስን ሕግ ሲቀረጽ መሠረት ሊያደርግ የሚገባውን የኢትዮጵያን ሕገ መንግሥት መርሆዎችና አግባብነት ያላቸውን ሌሎች ሕጎች ይጠቁማል።
- ሁለተኛውንና ሦስተኛውን ረቂቅ በማነጻጸር በሦስተኛው (የአሁኑ) ረቂቅ ላይ የሚታዩ ልዩነቶችንና የአሁኑ ረቂቅ ወደኋላ የሄደባቸውን አንዳንድ ነጥቦች ያመለክታል።
- በሦስተኛው (የአሁኑ) ረቂቅ አዋጅ ላይ ጠቅላላ አስተያየት ያቀርባል።

ክፍል ሁለት፤

- በረቂቅ አዋጁ ላይ ከመግቢያው ጀምሮ በእያንዳንዱ አንቀጽ ላይ የተሰጠ ዝርዝር አስተያየት አካትቷል።
- በተሰጠው አስተያየት ላይ በመመስረት በአንዳንድ የፖሊሲ ጉዳዮች ላይ ከኢ.ፌ.ድ.ሪ ሕገ መንግሥትና ከዓለም አቀፍ ድንጋጌዎች ጋር የማይጣጣሙ የአዋጁ ድንጋጌዎች እና ሊሻሻሉና እርምጃ ሊደረግባቸው የሚገቡ የአዋጁ ዝርዝር አንቀጾች ላይ የተሰጡ የማሻሻያ ሐሳቦችን ይዟል።
- አልፎ አልፎም በአንዳንድ አንቀጾች ላይ የሚታየውን የቃላት አሰካክ ግድፈት በሚመለከት የማሻሻያ ሀሳብ ያቀርባል።

ክፍል አንድ

ጠቅላላ አስተያየት

በመንግሥትና መንግሥታዊ ባልሆኑ ድርጅቶች መካከል ያለውን ግንኙነት የሚወስን ሕግ መታየት የሚገባው በሚከተሉት መስፈርቶችና መሠረታዊ አስተሳሰቦች ነው።

እነዚህም፡-

- (ሀ) ዜጎች በሕገ መንግሥት የተረጋገጠውን በማህበር የመደራጀት መብት ተጠቃሚ እንዲሆኑ መንግሥት ሁኔታዎችን ማመቻቸት እንደሚገባውና ይህን መብት ተግባራዊ የማድረግ ኃላፊነት እንዳለው፤
- (ለ) ይህን ዓላማ ለማስፈጸም የሚወጣው ሕግ በሕገ መንግሥቱ የተረጋገጡትን መብቶችና በተለይ በማህበር የመደራጀት መብትን በሚመለከቱ ሌሎች ሕጎች ላይ መመስረት እንደሚገባው፤ በተጨማሪም፡-
- (ሐ) በማህበር የመደራጀት መብት መጠቀምን የሚመለከቱ የፖሊሲ መመሪያዎችና ሰፊ ተቀባይነትን ባገኙ ዓለም አቀፍ የሕግ መርሆዎች ላይ መመሥረት ይኖርበታል።

1. በማህበር የመደራጀት መብትን የሚመለከቱ የኢትዮጵያ ሕግጋት

1.1 ከ1952 ዓ.ም ጀምሮ በሥራ ላይ ያለው የኢትዮጵያ የፍትሐ ብሔር ሕግ ማኅበራት የሚቋቋሙበትን፣ የሚመሩበትንና የሚንቀሳቀሱበትን ሁኔታ የሚመለከቱ ዝርዝር ድንጋጌዎችን ይዟል። ቀደም ሲል እነዚህ ድንጋጌዎች ማኅበራትን፣ የበጎ አድራጎት ድርጅቶችንና ለልዩ በጎ አድራጎት የሚውሉ የአደራ ንብረቶች ለማቋቋም የሚፈልጉ ዜጎችን ፍላጎት ሲያሟሉ ቆይተዋል። ሆኖም እነዚህ ድንጋጌዎች በቅርቡ ብቅ ያሉትን መንግሥታዊ ያልሆኑ ድርጅቶችን ሚና ከግምት ያስገቡ ስላልነበረና የፍትሐብሔር ሕጉ በተለይ መንግሥታዊ ያልሆኑ ድርጅቶችን የሚመለከቱ ድንጋጌዎች ያላካተቱ በመሆኑ መንግስታዊ ያልሆኑ

ድርጅቶችን ሊያስተናግድ ቢችልም አንዳንድ ሁኔታዎችን በሚመለከት የተሟላ አልነበረም።

1.2. በኢትዮጵያ ዲሞክራሲያዊ ሥርዓትን ለመገንባት በ1983 ዓ.ም የሸግግር ጊዜ ቻርተር ሲጸድቅ ለመሠረታዊ የዲሞክራሲያዊ መብቶች ትኩረት ሰጥቶ ጥበቃ እንደሚያገኙ ደንግጓል። ከነዚህ መብቶች መካከል በማህበር የመደራጀት መብት በተለየ ሁኔታ በአንቀጽ 1 (ሀ) መሠረት እውቅና አግኝቷል። የኢትዮጵያ ፌዴራላዊ ዲሞክራሲያዊ ሕገ መንግሥት በተመሳሳይ ሁኔታ በአንቀጽ 31 መሠረት ማንኛውም ሰው ለማንኛውም ሕጋዊ ለሆነ ዓላማ በማህበር የመደራጀት መብት እንዳለው አረጋግጧል። ከዚህም በተጨማሪ ሕገ መንግሥቱ፤ (ሀ) መሠረታዊ የሆኑትን ዓለም አቀፍ የሰብዓዊ መብቶች ድንጋጌዎች ጨምሮ ኢትዮጵያ ያጸደቀቻቸው ዓለም አቀፍ ስምምነቶች የሀገሪቱ ሕግ አካል መሆናቸውን፤ እና (ለ) የኢ.ፌ.ዴ.ሪ ሕገመንግስት አንቀጽ 13 (2) በሕገ መንግሥቱ ምዕራፍ 3 የተዘረዘሩት የመሠረታዊ መብቶችና ነጻነቶች ድንጋጌዎች ኢትዮጵያ ከተቀበለቻቸው ዓለም አቀፍ የሰብዓዊ መብቶች ሕግጋት፣ ዓለም አቀፍ የሰብዓዊ መብቶች ስምምነቶችና ዓለም አቀፍ ሰነዶች መርሆዎች ጋር በተጣጣመ መንገድ መተርጎም እንዳለባቸው ይደነግጋል።

1.3. የኢ.ፌ.ዴ.ሪ ሕገ መንግሥት ጸድቆ በሥራ ላይ ከዋለ በኋላ መንግሥታዊ ያልሆኑ ድርጅቶች በነጻ በማህበር የመደራጀት መብትን ተግባራዊ የሚያደርጉበትን ሁኔታ በሚመለከት የኢ.ፌ.ዴ.ሪ መንግሥት የተለያዩ መግለጫዎችን አውጥቷል። ከነዚህም መካከል በቅርቡ ጠቅላይ ሚኒስትሩ ለሕዝብ ተወካዮች ምክር ቤት ባቀረቡት ሪፖርት ያደረጉት ንግግር ሊጠቀስ ይገባዋል። በዚህ ሪፖርት ጠቅላይ ሚኒስትሩ ባደረጉት ንግግር መንግሥታዊ ያልሆኑ ድርጅቶችን ጨምሮ የዜጎች ማኅበራት ሕዝባዊ ዲሞክራሲያዊ ተሳትፎን በማጎልበት ረገድ ሊጫወቱ የሚችሉት ከፍተኛ ሚና እንዳለ በመግለጽ «መንግሥት በየደረጃው ልዩ ልዩ የሙያና የብዙኃን ማህበራት እንዲሁም መንግሥታዊ ያልሆኑ ድርጅቶች እንዲቋቋሙ እና እንዲጠናከሩ ለማድረግ የሚያስችል የተመቻቸ ሁኔታ ይፈጥራል። እነዚህ ድርጅቶች ድርጅታዊ ነጻነታቸው ተጠብቆ በሚካሄዱት የልማት እንቅስቃሴዎችና ውይይቶች በተደራጀ አካሄድ ተሳታፊ የሚሆኑበት ሁኔታ ይመቻቻል። መንግሥት የድርጅቶቹ ፖለቲካዊ አቋም ምንም ይሁን ምን በዚህ ተግባር ላይ ለመሳተፍ ዝግጁ እስከሆኑ ድረስ በሰፊው እንዲሳተፉ

ለማድረግ መድረኮችን ይፈጥራል፤ ሁኔታዎችን ያመመቻቸዋል። ... የተደራጀ የሕዝብ ተሳትፎ የልማታችን ብቻ ሳይሆን የዲሞክራሲያችን መሠረትም ጭምር ነው። በመሆኑም እንደዚህ አይነቶቹ ማህበራትና ድርጅቶች እንዲበራከቱ፤ ድርጅታዊ ነፃነታቸው ተጠብቆ በሚካሄደው እንቅስቃሴ በብቃት እንዲሳተፉ ማድረግን መንግስት ከያዝነው ዓመት ጀምሮ የሚከተለው እና በጥብቅ ተግባራዊ የሚያደርገው አሠራር ነው» በማለት በአፅንኦት ገልጸዋል። (አዲስ ዘመን ጥቅምት 1 ቀን 1994 ዓ.ም)

«በኢትዮጵያ የአብዮታዊ ዲሞክራሲ ግንባታ ጉዳዮች» በሚል ርዕስ በማስታወቂያ ሚኒስቴር ታትሞ የወጣው ሠነድ ዲሞክራሲያዊ ሥርዓትን በኢትዮጵያ መገንባትን በሚመለከተው ክፍል በዲሞክራሲያዊ ተህድሶ ሂደት ውስጥ የሲቪል ማህበራትን ተሳትፎ ለማሳደግ የመንግሥት ፖሊሲ ምን እንደሆነ በዝርዝር ያብራራል (ገጽ 127-138)። በዚህም መሠረት በዲሞክራሲያዊ ተህድሶ እንቅስቃሴው ሕዝባዊ ተሳትፎ ለልማት እና ለመልካም አስተዳደር አስፈላጊ መሆኑን ሰነዱ በአፅንኦት ይገልጻል።

1.4. በሽግግሩ ወቅት የወጣው አዋጅ ቁጥር 41/85 የአደጋ መከላከልና ዝግጁነት ኮሚሽን በእርዳታ ሥራ ላይ የተሰማሩትን መንግሥታዊ ያልሆኑ ድርጅቶች የበላይ ተቆጣጣሪ እንዲሆን አድርጎታል። የአዋጁ አፈጻጸም በእርዳታ እንቅስቃሴ ላይ የማይሳተፉትን መንግሥታዊ ያልሆኑ ድርጅቶች ያላካተተ በመሆኑ ክፍተት ስለተፈጠረ ሕዝብ ተወካዮች ምክር ቤት በጸደቀው አዋጅ ቁጥር 4/95 መንግሥታዊ ያልሆኑ ድርጅቶችን የመመዝገብና የመቆጣጠር ኃላፊነት ወደ ፍትሕ ሚኒስቴር ተዘዋውሯል።

1.5. የኢ.ፌ.ዴ.ሪ ሕገ መንግሥት፣ በስራ ላይ ያሉ ሕግጋት እና የመንግሥት ፖሊሲ በማህበር የመደራጀት መብትን ተግባራዊ ለማድረግ የሚያስችል ዲሞክራሲያዊ የሕግ ማዕቀፍ ዘርግተዋል። በዚህ ረገድ ያለው የመንግሥት ፖሊሲ መንግሥታዊ ያልሆኑ ድርጅቶችን ጨምሮ ሕዝባዊ ማህበራት በልማትና በአስተዳደር ንቁ ተሳትፎ እንዲኖራቸው ሁኔታዎችን ለማመቻቸት መንግሥት ያለውን ቁርጠኝነትና አቋም የሚያንጸባርቅ ነው። ስለዚህ ይህ በፍትሕ ሚኒስቴር ተሻሽሎ የቀረበው የአሁኑ ረቂቅ ሊታይ የሚገባው እነዚህን የሕግ

መርሆዎችና ከላይ የተጠቀሰውን የመንግሥትን አቋም ምን ያህል ያንጸባርቃል?
በሚል መሆን ይኖርበታል።

2. አጠቃላይ የሕግ መርሆዎችና መስፈርቶች

ከላይ እንደተመለከተው ሰብዓዊ መብቶችን የሚመለከቱ የኢ.ፌ.ዲ.ሪ ሕገ መንግሥት ድንጋጌዎች ኢትዮጵያ ተቀብላ ካጸደቀቻቸው ዓለም አቀፍ የሰብዓዊ መብት ስምምነቶች ደንቦችና መመዘኛዎች ጋር በተጣጣመ መልኩ መታየት አለባቸው። ስለዚህ የረቂቅ ሕጉ ድንጋጌዎች መመርመር የሚገባቸው እላይ በተጠቀሱት እና ከዚህ በታች ተዘረዘሩትን መርሆዎች መሰረት ባደረጉ መመዘኛዎች ነው።

2.1 ዲሞክራሲያዊ አስተዳደር በነጻ በማህበር የመደራጀትን፣ የመሰብሰብንና ሀሳብን የመግለጽን መብቶች ማረጋገጥና ማስከበር ይጠበቅበታል። እነዚህን መብቶች የሚገድብ ማንኛውም ድንጋጌ ኢትዮጵያ ተቀብላ ካጸደቀቻቸው የሲቪልና የፖለቲካ መብቶች አለም አቀፍ ስምምነት እና የኤኮኖሚ፣ ማህበራዊና ባሕላዊ መብቶች ዓለም አቀፍ ስምምነት መስፈርቶች ጋር የሚጣጣም መሆን አለበት።

2.2 መንግሥትና መንግሥታዊ ያልሆኑ ድርጅቶች የመተባበር ግዴታ አለባቸው፤ በዚህ ረገድ የመንግሥት ድርሻ ዜጎች በነዚህ መብቶች በእኩልነት ተጠቃሚ እንዲሆኑ ለማድረግ የሚያስችል የፖሊሲና የሕግ ማዕቀፍ ማመቻቸት ሲሆን፤ መንግሥታዊ ባልሆኑ ድርጅቶች በኩል ደግሞ በመጀመሪያ ደረጃ በጋራ በሚደረግ የራስ ቁጥጥር አማካይነት የስነ ምግባር ደንቦች መጠበቃቸውን ማረጋገጥ ነው። መንግሥታዊ ያልሆኑ ድርጅቶችን የሚመለከት ማንኛውም ሕግ ሲወጣ መነሻ ሊያደርገው የሚገባው ዓላማ ድርጅቶቹን በቀጥታ ከመቆጣጠር ይልቅ መንግሥታዊ ያልሆኑ ድርጅቶችን ራሳቸውን በራሳቸው የሚቆጣጠሩበትን ሁኔታ በማመቻቸት ላይ ያተኮረ መሆን ይኖርበታል።

2.3 መንግሥታዊ ያልሆኑ ድርጅቶችን የመመዘገብ ኃላፊነት የተሰጠው መንግሥታዊ ተቋም በቂ የሆነ የሰው ኃይልና ብቃት ያላቸው ባለሙያዎች ሊኖሩት ይገባል። ተቋሙ ስራውን በሚያከናውንበት ጊዜ ያለአድልኦ በእኩልነት ዜጎችን የሚያስተናግድ፤ በተለይ ለመመዘገብ ወይም ምዝገባን ለመሰረዝ የሚሰጠው

አስተዳደራዊ ውሳኔ የመጨረሻ ሳይሆን የይግባኝ መብት የተጠበቀበት ሥርዓት ያለው እና በመጨረሻ ይግባኙ በፍርድ ቤት የሚታይ መሆን ይኖርበታል።

2.4 ማህበራትን የሚመለከት ሕግ ሲወጣ መነሻ ግንዛቤው ማንኛውም ግለሰብ እንዲሁም በሕግ ሰውነት የተሰጠው አካል በነጠላ ወይም በመተባበር ሕጋዊ ዓላማ ያለው እስከሆነ ድረስ በማህበር የመደራጀት መብቱ የተረጋገጠ መሆኑን መሰረት ያደረገ ሊሆን ይገባል። ዜጎች ማህበራትን ሲያቋቁሙ በግዴታ ላይ ሳይሆን በፈቃደኝነት ላይ የተመሠረተ መሆን ይኖርበታል። በአጠቃላይ ማንኛውም ግለሰብ እንዲሁም የሕግ ሰውነት ያለው አካል ውጣ ውረድ በሌለው እና ከአግባብ በላይ የሆነ ክፍያ በማይጠይቅ ሁኔታ መንግሥታዊ ያልሆኑ ድርጅቶችን ማቋቋም የሚችልበት ሁኔታ ሊመቻች ይገባል።

2.5 ማንኛውም ዜጋ መመዝገብ ሳያስፈልገው ሕጋዊ ለሆነ ዓላማ በማህበር ለመደራጀት ይችላል። ማህበሩ ህጋዊ የሚያስፈልገው ሕጋዊ ሰውነት በማግኘት ከሚገኝ መብት መጠቀም ሲፈልግ ነው።

2.6 መንግሥታዊ ያልሆኑ ድርጅቶች፣ (ሀ) ከመንግሥት ድጋፍ ማግኘት የሚፈልጉ ከሆነ ለመንግሥት፣ (ለ) ከለጋሾች እርዳታ የሚያገኙ ከሆነ ለለጋሾች፣ (ሐ) ከሕዝብ ገንዘብ የሚያሰባስቡ ከሆነ ለሕዝብ፣ እና (መ) አገልግሎት ለሚሰጧቸው ተጠቃሚዎች ተጠሪና ተጠያቂ መሆን ይኖርባቸዋል።

መንግሥታዊ ያልሆኑ ድርጅቶች ከመንግሥት የሚያገኙት ድጋፍ በድርጅቶቹ ላይ ግዴታዎችን ሊያስከትል ይገባል። ነገር ግን እነዚህ ግዴታዎች መንግሥት ከሚሰጠው ድጋፍ ጋር ተመጣጣኝና አግባብነት ያላቸው መሆን ይኖርባቸዋል።

2.7 መንግሥታዊ ያልሆኑ ድርጅቶች ማንኛውም የሕግ ሰውነት ያለው አካል ያሉት መብቶች፣ ጥቅሞች፣ ሥልጣንና ጥበቃዎች ሊኖሯቸው ይገባል። በተመሳሳይ ሁኔታ በፍትሐብሔር ሕግና በወንጀለኛ መቅጫ ሕጎች ውስጥ ያሉት ክልከላዎችና ቅጣቶች መንግሥታዊ ባልሆኑ ድርጅቶች ላይም ተፈጻሚነት ሊኖራቸው ይገባል።

2.8 መንግሥታዊ ያልሆኑ ድርጅቶች ሕጋዊ በሆነ መንገድ እንደሚንቀሳቀሱ ቅድመ ግንዛቤ ሊኖር ይገባል። ስለዚህ የቁጥጥር እና ሕግን የመተላለፍ ጥያቄ ሊነሳ የሚችለው ማህበራት በሚንቀሳቀሱበት ሂደት ሕግ ጥሰው ሲገኙ ብቻ ነው።

2.9 መንግሥታዊ ያልሆኑ ድርጅቶችን እንቅስቃሴ የሚመለከት የሕግ ማዕቀፍ ድርጅቶቹ መብት እና ግዴታዎቻቸውን በቀላሉ ሊረዱ በሚችሉበት ሁኔታ መዘጋጀት ይኖርበታል። ማህበራት መቼ መመዘገብ እንደሚገባቸው፣ ማን ዘንድ መመዘገብ እንዳለባቸው፣ ከሚያገኙት ድጋፍ ጋር በተያያዘ ያሉባቸው ግዴታዎች ምን እንደሆኑ ሕጉ በግልጽና በማያሻማ መንገድ ሊያመለክት ይገባል።

3. የሁለተኛው ረቂቅ አዋጅና የአሁኑ (ሦስተኛው) ረቂቅ አዋጅ ንጽጽር

ከላይ በክፍል 1 በቁጥር 1 እና በ 1.2 ላይ እንደተመለከተው መንግሥታዊ ያልሆኑ ድርጅቶች የአሁኑን ረቂቅ አዋጅ ከሁለተኛው ረቂቅ አዋጅ ጋር ሲነጻጸር በአንዳንድ ነጥቦች ላይ ወደኋላ የሄደ ሆኖ አግኝተውታል። ወደኋላ የተመለሰባቸውና ልዩነት ያለባቸው ነጥቦች የሚከተሉት ናቸው።

3.1 ሁለተኛው ረቂቅ አዋጅ በመግቢያው ላይ መንግሥታዊ ያልሆኑ ድርጅቶች የሚቋቋሙት በኢ.ፌ.ዲ.ሪ ሕገ መንግሥት በተረጋገጠው በማህበር የመደራጀት መብትና በሌሎች አግባብ ባላቸው የሀገሪቱ ሕጎች እንዲሁም ኢትዮጵያ ተቀብላ ባጸደቀቻቸው ዓለም አቀፍ ስምምነቶች ላይ በመመስረት መሆኑን በግልጽ ሲያስቀምጥ የአሁኑ ረቂቅ አዋጅ ሕጉ ስለተመሠረተበት ሕገመንግስታዊ መርህ ያነሳው ነገር የለም።

3.2 ሁለተኛው ረቂቅ አዋጅ በመግቢያው ላይ የአዋጁ ዓላማ ሕገ መንግሥታዊ ጥበቃ ያለው በማህበር የመደራጀት መብትን ለማረጋገጥ ምቹ ሁኔታ ለመፍጠር የወጣ መሆኑን በግልጽ ሲያስቀምጥ የአሁኑ ረቂቅ አዋጅ ግን ስለዚህ ጉዳይ የሚያወሳው ነገር የለም።

3.3 ዲሞክራሲያዊ በሆነ የሕግ ሥርዓት ውስጥ ዜጎች ማኅበራትን የሚመሠርቱት በፍቃዳቸው በጋራ የተቀበሉትን ዓላማ ለማራመድ ነው ። የሚያቋቁሟቸው ማህበራት ሁለት ዓይነት ጠባይ ያላቸው ሊሆኑ ይችላሉ። አንደኛው አባላት በሙሉ በበላይ አስተዳደር የተወከሉበት ሲሆን ሁለተኛው ደግሞ ሁለት ወይም ከዚያ በላይ በሆኑ አባላት ተቋቁሞ በቦርድ የሚተዳደር ሊሆን ይችላል። በሁለቱም ሁኔታ የሚቋቋሙት ማህበራት በዜጎች ፈቃድና መተባበር ላይ የተመሰረቱ ናቸው። ስለዚህ የኢትዮጵያ ፍትሕ ብሔር ሕግ ሁለቱንም ስብስብ

«ማህበር» በሚል መጠሪያ በማካተት መንግሥታዊ ያልሆኑ ድርጅቶች ምስረታ ዜጎች ማህበር ለሚቋቋም ያላቸው መብት ላይ የተመሰረተ መሆኑን እውቅና ይሰጠዋል ። ሁለተኛው ረቂቅ አዋጅ ይህንን የማህበራት ሕገመንግሥታዊ መሰረት በግልጽ የሚያሳይ ሲሆን የአሁኑ ረቂቅ ግን መንግሥታዊ ያልሆኑ ድርጅቶችን በሁሉም አንቀጾቹ «ድርጅት» በማለት ነው የሚጠራቸው። ይህ «ድርጅት» የሚለው ስያሜ መንግሥታዊ ያልሆኑ ድርጅቶች ያላቸውን ሕገ መንግሥታዊ መሠረት አያሳይም።

3.4 በሁለተኛውም ሆነ በአሁኑ ረቂቅ አዋጅ የተዘረጋው የሕግ ማዕቀፍ መንግሥታዊ ላልሆኑ ድርጅቶች ምዝገባና እንቅስቃሴ አጋዥ ከመሆንና እንቅስቃሴያቸውን ከመደገፍ ይልቅ አግባብ ያልሆነ የመንግሥት ጣልቃ ገብነትን የሚፈቅድ እና ለዚህም በር የሚከፍት ነው። ስለዚህ የአሁኑ ረቂቅ የዜጎችን በማህበር የመደራጀት ሕገ መንግሥታዊ መብት የተገደበ ወይም የተወሰነ እንዲሆን ከማድረጉም በላይ የመንግሥትን ጣልቃ ገብነት የሚጋብዙት የረቂቁ ድንጋጌዎች ከሕገ መንግሥቱ ጋር የተቃረኑ እንዲሆኑ ያደርጋቸዋል። በዚህ ረገድ ሁለቱም ረቂቆች በሚነጻጸሩበት ጊዜ የአሁኑ ረቂቅ በአንዳንድ አንቀጾች ተገቢ ላልሆነ የመንግሥት ጣልቃ ገብነት በሩን ሰፊ ሲያደርግ ሌሎቹ ድንጋጌዎች ደግሞ በሩን ጠበብ የማድረግ ጠባይ እንዳላቸው እና በዚህ ረገድም ሁለቱም ረቂቆች ከሕገ መንግሥቱ ጋር የማይጣጣሙበት ሁኔታዎች እንዳሉ ይታያል።

3.5 ሁለቱም ረቂቅ አዋጆች መንግሥታዊ ያልሆኑ ድርጅቶችን ምዝገባና እንቅስቃሴ የተጓተተ፣ ውረድ የበዛበትና ጊዜ የሚወስድ እንዲሆን የሚያደርጉ ሲሆኑ የአሁኑ ረቂቅ በኋላ በዝርዝር እንደምናሳየው የማህበራቱን እንቅስቃሴ የበለጠ ውጣ ውረድ የበዛበትና ጊዜ የሚፈጅ ያደርገዋል።

3.6 ሁለተኛው ረቂቅ አዋጅ ምዝገባ፣ዕድሳትንና የምዝገባ የምስክር ወረቀት አሰጣጥን የሚመለከቱ ዝርዝር ድንጋጌዎች ያሉት ሲሆን የአሁኑ ረቂቅ ግን የነዚህ ጉዳዮች ዝርዝር አፈጻጸም ወደፊት በሚኒስትሮች ምክር ቤት በሚወጣ ደንብ እንዲወሰን የሚያደርግ ነው። ይህንንም በማድረጉ የእነዚህን ጉዳዮች ይዘትና ዝርዝር አፈጻጸም ከሁለተኛው ረቂቅ አዋጅ በተለየ ሁኔታ ግልጽነት የሚጎድለው፣ አሻሚ እና የጊዜ ገደብ የሌለው እንዲሆን አድርጎታል።

3.7 ሁለተኛው ረቂቅ አዋጅ አንድ መንግሥታዊ ያልሆነ ድርጅት የሚፈረሰውና የምዝገባ የምስክር ወረቀቱ የሚሰረዘው ከባድ በሆነ ሁኔታ የአገሪቱን ሕግጋት የሚጥስ ተግባር ፈጽሞ ሲገኝ ወይም በአዋጁ ድርጅቶችን ለማፍረስ በቂ ምክንያቶች ናቸው ተብለው የተዘረዘሩት ሁኔታዎች ተሟልተው ሲገኙ መሆኑን ሲያስቀምጥ የአሁኑ ረቂቅ የሆነ ሪፖርት በወቅቱ አለማቅረብን ለመሳሰሉ ቀላል ጥፋቶች ምንም የማስተካከያ እርምጃ ለመውሰድ ዕድል ሳይሰጥ መንግሥታዊ ያልሆኑ ድርጅቶችን ለማፍረስና ለመሰረዝ እንደበቂ ምክንያት አድርጎ ይወስደዋል።

4. በሦስተኛው ረቂቅ አዋጅ ላይ የቀረበ አጠቃላይ አስተያየት

4.1 ከላይ እንደተመለከተው የአሁኑ ረቂቅ አዋጅ አግባብ ያላቸውን ሕገ መንግሥታዊ መርሆዎችና ዓለም አቀፍ የሕግ መስፈርቶች መሠረት ያላደረገ ነው። እነዚህም፡- (ሀ) በማህበር የመደራጀት መብትና ሌሎች ሕገ መንግሥታዊ ጥበቃ ያላቸው መብቶች፣ ለምሳሌ በኢ.ፌ.ዲ.ሪ ሕገ መንግሥት በአንቀጽ 29 የተመለከተው የአመለካከትና ሀሳብን በነጻ የመያዝና የመግለጽ መብት፣ በአንቀጽ 25 የተደነገገው በሕግ ፊት እኩል የመሆን መብት፣ በአንቀጽ 30 የተረጋገጠው የመሰብሰብ፣ ሰላማዊ ሰልፍ የማድረግ ነጻነትና አቤቱታ የማቅረብ መብት፣ በአንቀጽ 37 የተገለጸው ፍትሕ የማግኘት መብት፣ (ለ) ኢትዮጵያ ተቀብላ ባጸደቀችው ዓለም አቀፍ የሰብዓዊ መብቶች ስምምነቶች መሠረት የተቀበለቻቸው ግዴታዎች፣ (ሐ) በኢ.ፌ.ዲ.ሪ ሕገ መንግሥት አንቀጽ 9 (4) መሠረታዊ ዓለም አቀፍ የሰብዓዊ መብት ስምምነቶችን ጨምሮ ኢትዮጵያ ያጸደቀቻቸው ዓለም አቀፍ ስምምነቶች የአገሪቱ ሕግ አካል እንደሆኑ የሚገልጸው ድንጋጌ፣ እና (መ) በኢ.ፌ.ዲ.ሪ ሕገ መንግሥት አንቀጽ 13 (2) በተመለከተው መሠረት በሕገ መንግሥቱ ምዕራፍ 3 የተዘረዘሩት መሠረታዊ መብቶችና ነጻነቶችን የሚመለከቱት ድንጋጌዎች ኢትዮጵያ ከተቀበለቻቸው ዓለም አቀፍ የሰብዓዊ መብቶች ሕግጋት፣ ዓለም አቀፍ የሰብዓዊ መብቶች ስምምነቶችና ዓለም አቀፍ ሰነዶች መርሆዎች ጋር በተጣጣመ መንገድ ይተረጎማሉ የሚሉት ድንጋጌዎች ናቸው።

4.2 የአሁኑ ረቂቅ አዋጅ ዜጎች በእነዚህ መብቶች እንዲጠቀሙ ሁኔታዎችን ከማመቻቸት ይልቅ እንደሁለተኛው ረቂቅ አዋጅ በነዚህ መብቶች አጠቃቀም ላይ አላስፈላጊ የሆነ ገደብና ጫና የሚጥል ነው። በአጠቃላይ ረቂቅ አዋጁ

ኢትዮጵያ ተቀብላ ካጸደቀቻቸው ዓለም አቀፍ የሰብዓዊ መብቶች ስምምነቶች ጋር የማጣጣም እና ዓለም አቀፍ የሕግ መርህ መስፈርቶችን የማያሟላ ከመሆኑም ባሻገር በማህበር የመደራጀት መብትን በሚመለከት ጠቅላይ ሚኒስትሩ ለፓርላማው ባደረጉት ንግግር መንግሥት በማህበር የመደራጀት መብት ተግባራዊ እንዲሆን አስፈላጊውን ጥበቃና እገዛ ለማድረግ ፍላጎትና ቁርጠኝነት እንዳለው የተጠቀሰውን መንፈስ የሚያንጸባርቅ አይደለም።

4.3 የአሁኑ ረቂቅ አዋጅ እንዳለ ተቀባይነት አግኝቶ በስራ ላይ የሚውል ከሆነ ሚኒስቴር መ/ቤቱ በአዋጁ መሠረት የተሰጠውን ገደብ የሌለው ጣልቃ ገብነት እና የመቆጣጠር ኃላፊነት በብቃት ለመወጣት የሚያስፈልገውን ተጨማሪ ወጪ መንግሥት ሊሸከመው ከሚችለው በላይ ሊያደርገው ይችላል።

4.4 አንድ ማህበር እንዲፈረስ ሲወሰን ማኅበሩ በይግባኝ የመጨረሻ አስተዳደራዊ ውሳኔ እንዲሰጠው አቤቱታ የሚያቀርበው ለፍትሕ ሚኒስትሩ እንደሆነ ረቂቁ ይደነግጋል። ይህ መብት ለሚኒስትሩ እንዲሰጥ መደረጉ የተገባ ነው። ነገር ግን በአንድ በኩል ሚኒስትሩ በይግባኝ አስተዳደራዊ ውሳኔ እንዲሰጥ ሲፈቀድ በሌላ በኩል ደግሞ በይግባኝ የሚመጡ ጉዳዮችን የሚያጣራ አንድ የይግባኝ መርማሪ ኮሚቴ በቋሚነት እንዲቋቋምና በዚህም አካል ውስጥ ከፍትሕ ሚኒስቴር ሌላ ሌሎች የመንግሥት ድርጅቶች እንዲካተቱ ያደርጋል። ይህ አሰራር በፓርላማንታሪ ሥርዓት ሚኒስትሩ ሊኖረው የሚገባውን ስልጣንና ኃላፊነት የሚገድብ ነው። ሚኒስቴሩ በአዋጁ ከላይ የተትቀሱትን ጉዳዮች በይግባኝ የማየት ኃላፊነት ከተሰጠው ይህን ኃላፊነቱን እንዴት እንደሚወጣ መወሰኑ ለሚኒስትሩ ሊተው የሚገባው ነው። ስለዚህ በረቂቅ አዋጁ ውስጥ የመርማሪ ኮሚቴ ማቋቋም አስፈላጊ አይደለም።

4.5 ከዚህ ቀደም እንደወጡት ረቂቆች ሁሉ የአሁኑ ረቂቅ አዋጅም የሚኒስቴሩን አስተዳደራዊ ውሳኔ የመጨረሻ የሚያደርግ በመሆኑ በዚህ ውሳኔ ቅር የተሰኘ መንግሥታዊ ያልሆነ ድርጅት ጉዳዩ በፍትህ አካላት ወይም ፍርድ ቤት ታይቶ ውሳኔ እንዲሰጥበት የሚፈቅድ አይደለም። አስተዳደራዊ ውሳኔ በፍትህ አካል ወይም ፍርድ ቤት እንዳይታይ በሩን መዝጋቱ መሠረታዊ የሆነውን የዲሞክራሲ መርህ የሚጸረር ብቻ ሳይሆን ከዓለም አቀፋዊ የሰብዓዊ መብት ስምምነቶች ጋር የሚቃረን እና በተለይ በኢ.ፌ.ዲ.ሪ ሕገ መንግሥት የተረጋገጠውን ፍትሕ የማግኘት መሠረታዊ መብት የሚጥስ ነው።

4.5 በዚህ ረገድ የአሁኑ ረቂቅ አዋጅ በሽግግር መንግሥቱ ጊዜ የመብቶችን አጠቃቀም (ለምሳሌ ኢንቨስትመንት፣ፕሬስን፣የአሠሪና ሠራተኛ ጉዳይን እና የፖለቲካ ፓርቲዎች ምዝገባን) በሚመለከት ከወጡ አዋጆች ጋር ሲነጻጸር በተለየ ሁኔታ ለፍርድ ቤት ይግባኝ የማቅረብ መብት መከልከል የተለየ ያደርገዋል።

4.6 ረቂቅ አዋጁ በመግቢያው ላይ መንግሥታዊ ያልሆኑ ድርጅቶች መንግሥትን የመርዳትና የማገዝ ግዴታ እንዳለባቸው የሚጠቁም እንደምታ አለው። እንደሚታወቀው በሕገ መንግሥቱ መሠረት የተቋቋመው የመንግሥት ሥርዓት የፓርላማ ሥርዓትን የሚከተል ነው። በእንደዚህ ዓይነት ሥርዓት ውስጥ በሕዝብ ምርጫ መሠረት መንግሥታት ይመጣሉ፣ይሏዳሉ። ስለሆነም በስልጣን ላይ ያለውን መንግሥት የማገዝ ወይም የመርዳት ግዴታ መንግሥታዊ ያልሆኑ ድርጅቶች እንዳለባቸው የሚጠቁም ሀሳብ ማስገባቱ አግባብነት የለውም። ይህ ለእያንዳንዱ ማህበር ውሳኔ የሚተው እንጂ በግዴታ መልክ ሊገባ የሚችል አይደለም።

ክፍል ሁለት

በአሁኑ ረቂቅ አዋጅ ላይ የቀረቡ ዝርዝር አስተያየቶች

2.1 ርዕስ

በአማርኛውም ሆነ በእንግሊዝኛው ቅጂ ለአዋጁ የተሰጠው «መንግሥታዊ ያልሆኑ ድርጅቶች አዋጅ» የሚለው አጭር ርዕስ የአዋጁን ዓላማና የተፈጻሚነት ወሰን አይጠቅስም።

ይህንን ከግምት በማስገባት የአዋጁ አጭር ርዕስ እንደሚከተለው እንዲስተካከል አስተያየት እናቀርባለን። «ይህ አዋጅ መንግሥታዊ ያልሆኑ ድርጅቶችን ምዝገባና የሚንቀሳቀሱበትን ሁኔታ ለመወሰን የወጣ አዋጅ ቁጥር...../95 ተብሎ ሊጠቀስ ይችላል።»

በመሠረቱ አንድ አዋጅ ሲቀረጽ አጭር ርዕስ፣ ትርጓሜና የተፈጻሚነት ወሰን የሚመለከቱ ድንጋጌዎች የሚካተቱት በአዋጁ የመጀመሪያ ጠቅላላ ክፍል ውስጥ እንጂ ዝርዝር አፈጻጸምን በሚመለከተው ክፍል ውስጥ አይደለም። ይህ አዋጅ የተለመደውን አቀራረጽ ሳይከተል እነዚህን ድንጋጌዎች የአዋጁን ዝርዝር አፈጻጸም በሚመለከተው ክፍል ስር ራሱን በቻለ ምዕራፍ ውስጥ አጠቃላይ ጥቅም አይሰጥም። ይህ ተስተካክሎ ረቂቅ አዋጁ የተለመደውን አሰራር በተከተለ ሁኔታ ቢቀረጽ መልካም ነው።

2.2. መግቢያ

የረቂቅ አዋጁ መግቢያ የሚከተሉትን ነጥቦች እንዲያካትት አስተያየት እናቀርባለን።

(ሀ) የአዋጁ ሕገ መንግሥታዊ መሠረት በመግቢያው ውስጥ መጠቀስ ይኖርበታል።

(ለ) የአዋጁ ዓላማ ጉዳዩ በቅርብ የሚመለከታቸው የሕዝብ ክፍሎች በማህበር በመደራጀት መብታቸው በመጠቀም በአገሪቷ ልማት፣ መልካም አስተዳደርና ሰብዓዊ

መብት ግንባታ ያላቸውን ሕዝባዊ ተሳትፎ ለማጎልበት መሆኑ መጠቀስ ይኖርበታል።

(ሐ) እነዚህን ዓላማዎች ለማራመድ ዜጎች በፈቃደኝነት ማሳበራት መስርተው፣ ሀብትና የሰው አቅም ማሰባሰብ እንዲችሉ መንግሥት ሁኔታዎችን እንዲያመቻችላቸው ማስፈለጉ መገለጽ ይኖርበታል።

(መ) ልማትና ዲሞክራሲን በጋራ ለማራመድ በሁሉም የመንግሥት ደረጃ የሚገኙ የሕዝብ አገልጋይ አካላት መንግሥታዊ ካልሆኑ ድርጅቶች ጋር የመተባበር እና የማበረታታት ሐላፊነት እንዳለባቸው መጠቀስ ይኖርበታል።

መግቢያው አሁን በተቀረጸበት ሁኔታ መንግሥታዊ ያልሆኑ ድርጅቶች በተለያዩ ዘርፎች ላይ ከሚገኙ የመንግሥት አካላት ጋር የመተባበር ግዴታ ወይም እንዳለባቸው የሚያስመስል እንደምታ አለው። በአሁኑ ጊዜ ኢትዮጵያ በምትከተለው የፓርላማ ሥርዓት እንደምርጫ ውጤት መንግሥታቱ እንደሚመጡና እንደሚሄዱ ስለሚገመት በዚህ አግባብ «መንግሥት» የሚለውን ቃል ከመጠቀም ይልቅ «የሕዝብ አገልጋይ አካላት» የሚለውን መጠቀም የተሻለ ነው።

2.3 አንቀጽ 2፤ ትርጉም

2.3.1 አንቀጽ 2(1) ድርጅት

አንድን ቃል መልሶ በራሱ መተርጎም ስለ ቃሉ ምንነት ምንም የማይገልጽ ስለሆነ ትርጉም ሊባል አይችልም። «ድርጅት» የሚለውን ቃል በድጋሚ መልሶ ድርጅት በሚለው ቃል ትርጓሜ መስጠት የቃሉ ትርጉም መንግሥታዊ ያልሆኑ ድርጅቶችን ልዩ ባህሪ ያልያዘና ከሌሎች በዜጎች ነጻ ፍላጎት ከሚመሰረቱ ድርጅቶች ጋር መለየት የማያስችል ትርጉም ነው። ስለዚህ «ድርጅት» በሚለው ምትክ ከሕገ መንግሥቱና አግባብነት ካላቸው የፍትሐ-ብሔር ሕጉ ድንጋጌዎች ጋር የሚጣጣመውን እና ሰፊ ያለ ትርጉም ያለውን «ማህበር» የሚለውን ቃል መጠቀም የተሻለ ነው። ይህን ሰፊ ያለ አግባብና ትርጉም ያለው ቃል መጠቀም ከዓለም አቀፍ ልምድና ከመሠረታዊ ዓለም አቀፍ የሰብዓዊ መብት ስምምነቶች ጋር ይስማማል። (በዚህ ጽሑፍ የመጀመሪያ ክፍል በአንቀጽ 1 ላይ የተጠቀሰውን ይመልከቱ።)

ከዚህ በተጨማሪ በአዋጁ ትርጉም በሚለው ርዕስ ውስጥ ከዚህ በታች የተመለከቱት ነጥቦች እንዲካተቱ አስተያየት እናቀርባለን።

(ሀ) መንግሥታዊ ያልሆነ ድርጅት ሕጋዊ ሰውነት ያለው በፍትሐ ብሔር ሕግ ድንጋጌዎች መሠረት በፈቃደኝነት እና ለትርፍ ያልተቋቋመ ማህበር እንደሆነ፤

(ለ) ዓላማውም የጠቅላላውን ሕዝብ ጥቅም ለማራመድ ወይም ለተወሰነ የኅብረተሰብ ክፍል ወይም ሰዎች የተወሰነ አገልግሎት ለመስጠት ወይም ሥነጥበብና ሳይንስን ለማራመድ ወይም ሰብዓዊ መብቶችንና መልካም አስተዳደርን ለማራመድና እና እነዚህን የመሳሰሉ ዓላማዎችን ለማራመድ የሚቋቋም እንደሆነ፤

2.3.2 አንቀጽ 2(2)

ይህ አንቀጽ ከላይ በአንቀጽ 2(1) በተጠቀሰው መሠረት እንዲሻሻል ሐሳብ እናቀርባለን።

2.3.3 አንቀጽ 2(4) - (6)

እነዚህን ንዑስ አንቀጾች በአዋጁ ውስጥ ማካተት አያስፈልግም። ምክንያቱም በነዚህ ንዑስ አንቀጾች ትርጉም የተሰጣቸው ቃላት አጠቃላይ አግባብ ያላቸውና በተደጋጋሚነት በአዋጁ ውስጥ የምንጠቀምባቸው ሳይሆን በአዋጁ በተለየ ስለነሱ በሚያወሳው ክፍል ውስጥ ትርጉማቸው የተካተተ በመሆኑ ነው። ለምሳሌ «ሰራ አስፈጻሚ ኮሚቴ»፣ «ቦርድ» «ጠቅላላ ጉባኤ» የሚሉትን ቃላት የምናገኛቸው ስለነሱ በሚያወሳው አንቀጽ ውስጥ ብቻ እንጂ በሌሎች ክፍሎች ስላልሆነ የነዚህን ትርጉምና አግባብ በነዚህ አንቀጾች ውስጥ ማካተቱ አስፈላጊ አይደለም።

2.3.3 አንቀጽ 2(8)

በዚህ ንዑስ አንቀጽ ውስጥ «የመተዳደሪያ ደንብ» ለሚለው ሐረግ የተሰጠው ትርጉም የሚያመለክተው የማህበሩን የመመስረቻ ጽሁፍ ብቻ እንደሆነ መገለጽ አለበት። በዚህ ትርጉም ውስጥ «ሌላ ተመሳሳይ ሰነድን ይጨምራል» የሚለው ሐረግ አላስፈላጊ ነው። ምክንያቱም እነዚህ ሌላ ተመሳሳይ ሰነዶች የተባሉት ምን እንደሆኑ በውል ተለይቶ ስላልተመለከተ ነው። ከመመስረቻ ጽሁፉ ውጭ ሌላ በውል ተለይቶ የተመለከቱ ሰነዶችን ማካተት አለበት የሚባል ከሆነ እነዚህ አስፈላጊ ናቸው የተባሉት ሌሎች ሰነዶች በአዋጁ ዝርዝር ድንጋጌዎች ውስጥ መጠቀስ ይኖርባቸዋል።

2.4 የተፈጻሚነት ወሰን

ይህ አንቀጽ ከዚህ በታች የተመለከቱትን ነጥቦች ከግምት ውስጥ ማስገባት አለበት።

(ሀ) የአዋጁ የተፈጻሚነት ወሰን በግልጽ እና በማያሻማ መንገድ አልተቀመጠም። ስለዚህም የሚከተሉትን ጥያቄዎች ያስነሳል። ይህ አዋጅ ተፈጻሚ የሚሆነው በመመስረቻ ጽሁፋቸው ላይ ዋና ጽሕፈት ቤታቸው በአዲስ አበባ ወይም በአንድ ክልል ወስጥ ሆኖ ከአንድ በላይ በሆኑ ክልላዊ አስተዳደር እንንቀሳቀሳለን ብለው ባመለከቱ ድርጅቶች ላይ ነው? ወይስ በመመስረቻ ጽሁፋቸው ላይ ባያመለክቱም በሒደት ከአንድ ክልል በላይ የሚንቀሳቀሱት ላይ ነው?

በአዋጁ ለማመልከት የተፈለገው ሁለተኛውን አተረጓጎም ከሆነ «መንቀሳቀስ» ሲባል ምን ማለት ነው? የሚል ጥያቄ ያስነሳል። በሌላ ክልል ቅርንጫፍ መክፈት ወይም ሲምፖዝየሞችን እና ሴሚናሮችን የመሳሰሉ ወቅታዊ ዝግጅቶችን በየጊዜው ማካሄድ ወይም ደግሞ አጫጭር ስልጠናዎችን ማዘጋጀት እንደመንቀሳቀስ ይቆጠራል ማለት ነው? የአዋጁ ተፈጻሚነት በዚህ አተረጓጎም ላይ የተመሠረተ ከሆነ ሁሉንም ማኅበራት በዚህ አዋጅ ሥር የሚቋቋምና የሚተዳደሩ ያደርጋቸዋል። ይህም በማዕከላዊ ፌዴራላዊ መንግሥትና በክልሎች መካከል ያለውን የስልጣን ክፍፍል በሚመለከት ሕገ መንግሥታዊ ጥያቄዎችን ሊያስነሳ ይችላል።

(ለ) አዋጁ በፌዴራል ስልጣን ስር ሆነው የራሳቸው ልዩ አስተዳደር ያላቸውን ለምሳሌ እንደ አዲስ አበባና ድራዳዋ የመሳሰሉትን ይመለከታል? እነዚህን ልዩ አስተዳደሮች እንዲመለከት ከተፈለገ ይኸው በግልጽ መቀመጥ ይኖርበታል። በአንጻሩ እነዚህ በፌዴራል ሥልጣን ሥር ሆነው ራሳቸውን በራሳቸው የሚያስተዳድሩ አካላት በአካባቢያቸው የሚንቀሳቀሱ መንግሥታዊ ያልሆኑ ድርጅቶችን በሚመለከት የራሳቸውን ሕጎች ማውጣት ስለሚችሉ በአዋጁ አይካተቱም የሚባል ከሆነ ይህም በግልጽ ሊቀመጥ ይገባል።

(ሐ) ከላይ በሰጠነው አስተያየት መሠረት «ድርጅት» የሚለው ቃል ሰፊ ባለ መልኩ የሚተረጎም ከሆነ በቃሉ ትርጉም ውስጥ «ዓላማቸው ትርፍ ለማግኘት ባልሆነ» የሚለውን አንዱን የማህበራት መለያ ባህሪ ብቻ በተናጠል መውሰዱ አግባብ አይሆንም። ምክንያቱም ሌሎች የማህበራት መለያ ባህሪዎች የሆኑትን ለምሳሌ ሕጋዊ ሰውነት ያላቸው መሆኑን፣ ወይም በፈቃደኝነት ላይ የሚመሰረቱ መሆኑን የመሳሰሉትን ባለማካተቱ ነው።

2.5 ማኅበራትን ስለማቋቋም

2.5.1 አንቀጽ 4፤ መቋቋም

2.5.1.1 አንቀጽ 4(1)

የእንግሊዝኛውና የአማርኛው ቅጂ ልዩነት አላቸው። የአማርኛው ቅጂ «ቁጥራቸው ከአምስት ያልበለጡ ሰዎች በበጎ ፈቃደኝነት ድርጅት ማቋቋም ይችላሉ» ይላል። የዚህ ቃል አሰካክ ከአምስት ያልበለጡ ሰዎች ማህበር ማቋቋም አይችሉም የሚል አንድምታ አለው። ይህ ማለት በዚህ አተረጓጎም ስድስት እና ከስድስት በላይ የሆኑ ሰዎች ማህበር ለማቋቋም አይችሉም የሚል ትርጉም የሚሰጥ ነው። በሌላ በኩል የእንግሊዝኛው ቅጂ ማህበር ለማቋቋም ቢያንስ አምስት ሰዎች እንደሚስፈልጉ ይደነግጋል ወይም ያመለክታል። ስለዚህ የአማርኛውና የእንግሊዝኛው ቅጂዎች መታረቅ ይኖርባቸዋል።

የአንድ ማህበር መስራች አባላትን ብዛት በአምስት መወሰኑ ከአምስት በታች የሆኑ ሰዎች ማህበር የመመስረት ሕገ መንግሥታዊ መብታቸውን የሚያሳጣቸው በመሆኑ ሕገ መንግሥታዊ ጥያቄ ያስነሳል። በተጨማሪ የማህበር መስራች አባላትን በአምስት ለመገደብ ለምን እንደተፈለገ ግልጽ አይደለም። ይህ ድንጋጌ ሕገ መንግሥቱንና ኢትዮጵያ ተቀብላ ካጸደቀቻቸው ዓለም አቀፍ ስምምነቶች ጋር የማይጣጣም ከመሆኑም በላይ «ሁለት ወይም ከሁለት በላይ ሰዎች ማህበር ማቋቋም ይችላሉ» ከሚለው የፍትሐ ብሔር ሕግ ቁጥር 404 ድንጋጌ ጋር የሚቃረን ነው።

በአዋጁ በአንቀጽ 2(7) «ሰው» ለሚለው ቃል በተሰጠው ትርጉም መሠረት «የተፈጥሮ ሰው» ወይም «በሕግ የሰውነት መብት የተሰጠው አካል» ማለት ነው። በአንቀጽ 4(1) በሕግ የሰውነት መብት የተሰጠው አካል ማህበር መመስረት እንደሚችል በግልጽ ስላልተቀመጠ ሕጋዊ ሰውነት ያገኘ አካልም ከላይ እንደተመለከተው «ሰው» በሚለው ትርጉም ውስጥ በመካተቱ ምክንያት ማህበር ማቋቋም እንደሚችል በግልጽ መቀመጥ ይኖርበታል።

ከዚህ በተጨማሪም ቀደም ሲል በነበሩት ሕጎች ሕጋዊ ሰውነት ያላቸው አካላት ማህበር እንዲመሰርቱ የሚያስችል ድንጋጌ ስላልነበረ አሁን ግን ይህን የሚፈቅድ ድንጋጌ ስላለ ይህንን በሚያመለክት መልኩ ንዑስ አንቀጽ መቀረጽ ይኖርበታል።

2.5.1.2 አንቀጽ 4(2)

ይህ ንዑስ አንቀጽ ማህበራት የሚሰጡትን አገልግሎቶች ለመዘርዘር የፈለገ ይመስላል። ሆኖም ከ 2(ሀ) እስከ (መ) የተዘረዘሩት አገልግሎቶች፣ የአገልግሎቶቹን ዓይነት ለማሳየት የቀረበ ይሁን ወይም ከተዘረዘሩት አገልግሎቶች ውጪ ማህበራት አገልግሎት መስጠት እንደማይችሉ ግልጽ አይደለም። ለምሳሌ ሳይንስና ቴክኖሎጂን ለማራመድ የሚደረግ እንቅስቃሴ ወይም ለአካባቢ ጥበቃ የመሳሰሉ አገልግሎቶችን እንደሚያካትት ግልጽ አይደለም። ስለሆነም ማህበራት የሚሰጧቸውን አገልግሎቶች (ሰፊ ስለሆኑ) አንድ በአንድ ወይም በአጠቃላይ ወይም በተሟላ መልኩ ከመዘርዘር ይልቅ ጠቅላላ ያሉ ዓላማዎችን በያዘ ቋንቋ ቢቀረጽ ጠቃሚ ይመስለናል።

2.5.2 ስለመተዳደሪያ ደንብ

2.5.2.1 አንቀጽ 5(1) እና (2)

እነዚህ ሁለት ንዑስ አንቀጾች በሚከተለው ሁኔታ እንደገና ተስተካክለው እንዲቀርቡ አስተያየት እናቀርባለን።

(ሀ) መንግሥታዊ ያልሆነ ድርጅት መስራች አባላቱ በተስማሙበት የመመስረቻ ጽሁፍ መሠረት ይቋቋማል።

(ለ) መመስረቻ ጽሁፉ መንግሥታዊ ያልሆኑ ድርጅቶችን ስም፣ ዓላማቸውን እና ዋና መስሪያ ቤታቸው የሚገኝበትን ቦታ ማመልከት ይኖርበታል። ሆኖም በሚቋቋሙበት ጊዜ መንግሥታዊ ያልሆኑ ድርጅቶች ዋና ጽ/ቤት የሌላቸው ከሆነ ከመስራች አባሎቹ መካከል የአንደኛውን መኖሪያ ቤት እንደጊዜያዊ ጽ/ቤት እንዲጠቀምበት ሊያመለክት ይችላል። ቢሆንም የመመስረቻ ጽሁፉ በተፈረመ በስድስት ወር ጊዜ ውስጥ የጊዜያዊ ጽ/ቤቱን አድራሻ ለሚኒስቴሩ ማስታወቅ ይኖርበታል።

2.5.2.1 አንቀጽ 5(3)

አንድ ማህበር ሕጋዊ ሰውነት የሚያገኘው የምዝገባ ማመልከቻውን አቅርቦ በሚኒስቴሩ ሲመዘገብ ነው። ከምዝገባ በፊት ማኅበሩን የሚመሰርቱት ሰዎች ከሶስተኛ ወገኖች ጋር በማህበሩ ስም ግዴታ ሊገቡ አይችሉም። የአንቀጹ የቃል አሰካክ የሚሰጠው እንደምታ ከምዝገባ በፊት መስራቾቹ ከሶስተኛ ወገን ጋር በማህበሩ ስም ግዴታ መግባት እንደሚችሉ ነው። ስለዚህ ይህ ግልጽ በሆነ መንገድ እንዲስተካከል ማድረግ ያስፈልጋል።

2.5.2.2 አንቀጽ 5(4)

ይህ ንዑስ አንቀጽ አሁን ባለበት ቦታ መቀመጥ የለበትም። ከፖሊሲ አንጻር ይህ ንዑስ አንቀጽ በግድ መግባት አለበት የሚባል ከሆነ ሊገባ የሚገባው ስለቦርድ ሥልጣን በሚያወሳው የአዋጁ ክፍል ነው።

ከላይ የተመለከተው እንደተጠበቀ ሆኖ የዚህ ንዑስ አንቀጽ በአዋጁ መካተት ከሕግ አንጻር ፋይዳ የለውም። ምክንያቱም መንግሥታዊ ያልሆነ ድርጅት የመመስረቻ ጽሁፍ በምዝገባ ወቅት ለሚኒስቴር መ/ቤቱ ስለሚሰጥና በሚኒስቴር መ/ቤቱ ተቀምጦ የሚገኝ በመሆኑ ለማንኛውም ለማየት ለሚፈልግ ሦስተኛ ወገን ክፍት ነው። ስለሆነም ሦስተኛ ወገኖች ስለመመስረቻ ጽሁፉ ይዘት፣ የቦርድ አባላትን የሥልጣን ገደብ ጭምር እንደሚያውቁ ይገመታል።

2.5.3 ስለምዝገባ

2.5.3.1 አንቀጽ 6(1)

በዚህ አንቀጽ ስር መጠቀስ ያለበት ለምዝገባ ጥያቄ ያቀረበ ድርጅት እንጂ ማንኛውም ድርጅት አይደለም።

በንዑስ አንቀጽ መሠረት ለምዝገባ ከሚያስፈልጉ ተግባራት በቀር ሌላ ስራ እንዳይሰራ በአጠቃላይ ማገዱ ከሕግ አንጻር ተቀባይነት የለውም። ምክንያቱም መስራች አባላት ተገናኝተው ለማህበራቸው የሚስፈሉባቸውን ገንዘብ ለማሰባሰብ የሚደርጉት እንቅስቃሴ ወይም ለማህበሩ ጽ/ቤት የሚሆን ቤት የማፈላለግ እንቅስቃሴ ወይም ለማህበሩ ሠራተኞች ምልመላ ቃለመጠይቅ የማካሄድ እንቅስቃሴ የመሳሰሉትን እንቅስቃሴዎች ከምዝገባ በፊት ማካሄድ ስለሚከለክል ነው

ይህ ንዑስ አንቀጽ መከልከል ያለበት የሦስተኛ ወገን ጥቅምና መብት የሚነኩ ተግባራትን መስራች አባሎች በማህበሩ ስም እንዳያካሂዱ ነው። ለምሳሌ ከሦስተኛ ወገን ጋር ውል መዋዋል ወይም በማህበሩ ስም የባንክ ሂሳብ መክፈት የመሳሰሉትን።

2.5.3. አንቀጽ 6(2)

ከላይ አንቀጽ 6(1)ን በሚመለከት የሰጠው አስተያየት እዚህ ላይም አግባብነት አለው። ንዑስ አንቀጹ የተሳሳተ ትርጉም ይሰጣል ምክንያቱም አንድ ማህበር ሕጋዊ ሰውነት ከማግኘቱ በፊት ማህበሩን ወክሎ የሚሰራ ሰው መሰየም እንደሚችል ስለሚያመለክት

ነው። በተለይም በዚህ ድንጋጌ እንደተመለከተው ተወክሎ የሰራው ሰው ለሰራው ስራ ኃላፊ ይሆናል ማለት መጀመሪያውንም መስራት ይችላል የሚል ትርጉም ይሰጣል።

2.5.3.2 አንቀጽ 6(3)

ማህበሩ እንዳይመዘገብ ሚኒስቴሩ ከወሰነ ማህበሩን ለመመስረት ጥያቄ ያቀረቡ ሰዎች ለማህበሩ ይሆናል ብለው በእርዳታ ስም ያሰባሰቡት ገንዘብ ወይም ሌሎች ሰዎች ለማህበሩ ለመስጠት ቃል የገቡት ንብረት ማህበሩ ካልተመዘገበ ሕጋዊ ሰውነት ስለማይኖረው በዚህ አንቀጽ እንተቀመጠው እንደማህበሩ ንብረቶች ሊቆጠሩ አይችሉም። ይልቁንም እነዚህ ንብረቶች የመስራቾቹ ወይም እርዳታ ቃል የገቡ ሰዎች ንብረቶች ስለሆኑ ለእነሱ ሊመለሱላቸው ይገባል።

መስራቾች አባላቶቹ ማህበሩ ተመዝግቦ ሕጋዊ ሰውነት ሳያገኝ ሕዝቡን ወይም ሦስተኛ ወገኖችን በማታለል ሕጋዊ ሰውነት እንዳገኘ በማስመሰል ካልተንቀሳቀሱ በስተቀር እንኳን ከምዝገባ በፊት የተሰበሰበውን ንብረት መውሰድ ቀርቶ በዚህ ጉዳይ ላይ የመንግሥትን ጣልቃ ገብነት የሚጋብዝ ምንም አሳማኝ ምክንት የለም።

2.5.4 አንቀጽ 7፣ ስለምዝገባ ማመልከቻ

2.5.4.1 አንቀጽ 7(1)

ይህ ንዑስ አንቀጽ እንደሚከተለው መሻሻል ይኖርበታል። «የምዝገባ ማመልከቻ ሚኒስቴር መ/ቤቱ ለዚሁ ዓላማ ባዘጋጀው ፎርም ላይ በመስራቾች አባላቱ ተፈርሞ ለሚኒስቴሩ ይቀርባል»። በዚህ ንዑስ አንቀጽ ውስጥ «ሥልጣን በተሰጠው ሰው» የሚለው ሐረግ አስፈላጊ ስላልሆነ እንዲሰረዝ ሀሳብ እናቀርባለን።

2.5.4.2 አንቀጽ 7(2)

በማመልከቻው ፎርም ውስጥ ምን ምን እንደሚገባ የሚወስን ደንብ የሚኒስትሮች ምክር ቤት ማውጣት አስፈላጊ አይደለም። እንደዚህ ዓይነቱ ዝርዝር ጉዳይ ሚኒስቴር መ/ቤቱ በሚያወጣው መመሪያ ሊወሰን የሚችል ጉዳይ ነው።

2.5.4.3 አንቀጽ 7(3)

ይህ ንዑስ አንቀጽ አሳስፈላጊ ስለሆነ እንዳለ መሰረዝ ይኖርበታል።

2.5.5 አንቀጽ 8፤ አስተያየት ስለመጠየቅ

የአንቀጽ 8 ዓላማ ግልጽ አይደለም። በኢ.ፌ.ዲ.ሪ ሕገ መንግሥት አንቀጽ 31 ዓላማው ሕጋዊ እስከሆነ ድረስ ማንኛውም ዜጋ ለማንኛውም ዓላማ በማህበር የመደራጀት መብት እንዳለው በግልጽ ተደንግጓል። ስለዚህ ማህበር ለማቋቋም የሌሎች መንግሥታዊ አካላት አስተያየትና ይሁንታ የሚጠየቅበት ምክንያት የለም።

መስራች አባላቱ ሊመሰርቱ የሚፈልጉት ማህበር ሕጋዊ መሆን አለመሆኑን የማህበሩን የመመስረቻ ጽሁፉን ይዘት በማየት ለማወቅ ይቻላል። ማህበሩ በመመስረቻ ጽሁፉ ከተጠቀሰው ዓላማ ውጪ ሕገ ወጥ እንቅስቃሴ ሲያደርግ ከተገኘ ማህበሩና እንዲህ ዓይነት አቅጣጫ እንዲይዝ ያደረጉ ወገኖች በሕግ ተጠያቂ ናቸው። ለፈጸሙት ጥፋትም አግባብ ባለው ሕግ መሠረት ይጠየቃሉ። ሆኖም ይህ ተጠያቂነት የሚመጣው የሕግ መጣሱ ድርጊቱ ከተፈጸመ በኋላ እንጂ ከዚያ በፊት አይደለም።

ብዙ ጊዜ የሚያጋጥም ባይሆንም አልፎ አልፎ ማኒስቴር መ/ቤቱ ከማህበሩ መስራች አባላት መካከል ከዚህ ቀደም በወንጀል ጥፋተኛ ሆነው በመገኘታቸው በፍርድ ቤት ውሳኔ (ማህበር የመመስረት መብትን ጨምሮ) ከሲቪል መብታቸው የታገዱ ሰዎች ካሉ አስፈላጊውን ማጣራት ማድረግ ይችላል። እንደዚህ ዓይነቱ ሁኔታ በሚያጋጥምበት ጊዜ ከማኒስቴር መ/ቤቱ የሚጠበቀው ጉዳይ ከሚመለከተው አግባብ ካለው የመንግሥት አካል መስራች አባሎቹ ከላይ የተጠቀሰው አይነት የወንጀል ሪከርድ አላቸው ወይስ የላቸውም የሚለውን ማረጋገጥ ነው። በተጨማሪም መስራች አባላት የምዝገባ ማመልከቻ ሲያቀርቡ በማመልከቻ ፎርም ላይ የተሞላው በሙሉ እውነት መሆኑን በቃለ መሀላ የሚያረጋግጡ ስለሆነ በማመልከቻው ፎርም ላይ ሐሰተኛ መረጃ የሰጠው ወይም መረጃ የደበቀው አባል ሀሰተኛ መረጃ በመስጠትና በማሳሳት ወይም መረጃ በመደበቅ በማጭበርበር ወንጀል ሊከሰስ ይችላል።

2.5.6 አንቀጽ 9

የምዝገባ የምስክር ወረቀት ስለመስጠት

ከላይ በዚህ ጽሑፍ በአንቀጽ 2.1. እንደተገለጸው አንድ ዲሞክራሲያዊ የሆነ መንግሥት ዜጎች ማህበር የመመስረት ነጻነት መብታቸውን ተግባራዊ ማድረግ እንዲችሉ ሁኔታዎችን የማመቻቸት ግዴታ አለበት። ይህንንም ለማድረግ ይረዳ ዘንድ ቢሮክራሲያዊ ውጣውረድ ያለበትን፣ ውስብስብና ጊዜ የሚወስድ የምዝገባ ሂደትን ማስወገድ ይኖርበታል። ከላይ አንቀጽ 8ን በሚመለከት በሰጠው አስተያየት

እንደገለጸነው የአንድ ማህበር ዓላማ በመመስረቻ ጽሁፉ በቃለ መሀላ ወይም ፊርማ ተደግፎ በግልጽ ተመልክቶ ይገኛል።

ሕገ ወጥ የሆነ ዓላማ ይዘው ሕገ ወጥ ዓላማ ለማራመድ የሚፈልጉ ሰዎች ማህበር ለመመስረት የምዝገባ ማመልከቻ ያቀርባሉ ብሎ ማሰብ ሊሆን ከሚችለው ሁኔታ የራቀ ነው። ሚኒስቴር መ/ቤቱ የማጣራት ተግባር መስራች አባሎቹ በሙሉ ወይም የተወሰኑት ማህበር የመመስረት ሕገ መንግሥታዊ መብታቸውን የሚገድብ የወንጀል ሪከርድ እንዳላቸውና እንደሌላቸው ከማጣራት ያለፈ መሆን የለበትም። በንዑስ አንቀጽ 3 የምዝገባ የምስክር ወረቀት ለመስጠት ሚኒስቴሩ የማህበሩ ዓላማ ብሔራዊ አንድነትን ወይም የህዝብ ጥቅምን የማይቃረን መሆኑን ማረጋገጥ እንዳለበት ተመልክቷል። ይህ ብሔራዊ አንድነት ወይም የሕዝብን ጥቅም የማይቃረን የሚለው አባባል የሚከተሉትን ሕገ መንግሥታዊ ጥያቄዎችን የሚያስነሳ ነው።

(ሀ) «የሕዝብ ጥቅም» ምን ማለት ነው? በማንኛውም ዲሞክራሲያዊ ህብረተሰብ የሕዝብ ጥቅም የሚለው ጽንሰ ሀሳብ በጣም አከራካሪ ነው። በመሆኑም የሕዝብ ጥቅም ምን እንደሆነ የመወሰኑ ተግባር ለአንድ ሚኒስቴር መስሪያ ቤት የሚሰጥ አይደለም።

በአንድ ጉዳይ የሕዝብ ጥቅም ምን እንደሆነ የሚወሰነው ሕዝብን የሚወክለው የሕግ አውጪው ክፍል በሚያወጣቸው ዝርዝር ሕጎች ነው። በዚህ ሁኔታም የህዝብ ጥቅም ለአንዴና ለመጨረሻ ጊዜ የሚወሰን ሳይሆን ሕግ አውጪው ክፍል በፖለቲካ ሂደት በምርጫ ሲለወጥ ውሳኔውም ሲለወጥ እንደሚችል ከግምት ውስጥ ማስገባት ያስፈልጋል።

(ለ) ለመመዝገብ የሚፈልጉ የማህበር መስራች አባሎች በመመስረቻ ጽሁፋቸው ውስጥ ዓላማቸውና እንቅስቃሴያቸው ከሕግ ተቃራኒ በሆነ አኳኋን ብሔራዊ አንድነትን ለማናጋት እንደሆነ ለምሳሌ አንዱን ብሔረሰብ ከሌላው ብሔረሰብ ጋር በማጋጨትና ወይም የሽብርተኝነት እንቅስቃሴ እንደሚያካሂዱ ይገልጻሉ ብሎ መጠበቅ አይቻልም። ሆኖም መስራች አባሎቹ ማህበሩ ከተመዘገበ በኋላ እንደዚህ ዓይነት ሕገወጥ እንቅስቃሴ ሲያካሂዱ ከተገኙ አግባብ ባለው የወንጀለኛ መቅጫ ሕግ ተጠያቂ ይሆናሉ።

በአዋጁ ውስጥ ሰፊ ትርጉም ያለውና አግባቡ አከራካሪ የሆነ «ብሔራዊ አንድነት» የሚል ቃል ማስገባቱ የዜጎችን በማህበር የመደራጀት መብትና ሀሳብን በነጻ የመግለጽ መብት እንደዚሁም የብሔር ብሔረሰቦችን መብት ሊገድብ ይችላል። ለምሳሌ አንድ ብሔረሰብ

መብቱን ለማስከበር ቢንቀሳቀስ ወይም የደረሰበትን በደል ለማስተዋወቅ ቢንቀሳቀስ ወይም ለመገንጠል ቅስቀሳ ቢያካሂድ እነዚህ እንቅስቃሴዎች ብሔራዊ አንድነትን የሚቃረኑ እንቅስቃሴዎች ናቸው ማለት ይቻላል? እንደሚታወቀው የኢ.ፌ.ዲ.ሪ ሕገ መንግሥት ብሔረሰቦች መብታቸውን እንዲያስከብሩ፣ ለመብታቸው እንዲቆሙና እንዲሟገቱ እስከመገንጠል ድረስ ይፈቅዳል። ሕገ መንግሥቱና ሌሎች ሕጎች የሚከለክሉት እነዚህን ዓላማዎች ለማራመድ በኃይል መጠቀምን ብቻ ነው። ስለዚህ የተሻለ የሚሆነው «ብሔራዊ አንድነትን የሚቃረን እንቅስቃሴ» በማለት ፋንታ «ሕገ መንግሥታዊ ስርዓቱን የሚጥስ እንቅስቃሴ» ቢባል ነው።

በዚህ አዋጅም ሆነ ወደፊት በሚወጣ ደንብ ለምዝገባ የሚስፈልገውን ጊዜ መወሰኑ አስፈላጊ አይደለም። ምክንያቱም የምዝገባ የምስክር ወረቀት ማግኘት ወይም መስጠት ወዲያው ሲፈጸም የሚገባው ተግባር መሆኑን ከመጠቀም ይልቅ የምዝገባ የምስክር ወረቀቱን ለማግኘት የሚያስፈልገውን ጊዜ ያልተወሰነና ረጅም ጊዜ የሚፈልግ ተግባር ስለሚያስመስለው ነው።

በመጨረሻም ማህበራት ዓመታዊ የእንቅስቃሴ ሪፖርት እንዲያቀርቡ ስለሚጠየቁ በዚህ አዋጅና በሌሎች አግባብ ባላቸው ሕጎች እስከተንቀሳቀሱ ድረስ በየ3 ዓመቱ የምዝገባ የምስክር ወረቀት ዕድሳት እንዲደረግ የሚስገድድ ምክንያት የለም። እንደዚህ ዓይነቱ የዕድሳት ጥያቄ አላስፈላጊ የሆነ ቢሮክራሲያዊ ጫና በሚኒስቴር መ/ቤቱ እና በማህበራት ላይ የሚጥል ይሆናል።

2.5.7. አንቀጽ 10፣ የምዝገባ ምስክር ወረቀት እድሳት

ከላይ አንቀጽ 9ኛን በሚመለከት የተሰጠው አስተያየት ተቀባይነት የሚያገኝ ከሆነ በአንቀጽ 10 ስር የተመለከቱት ድንጋጌዎች አስፈላጊነት አይኖራቸውም።

2.5.8. አንቀጽ 11፣ ስለመዋሀድ

አንቀጽ 11(1) ሁለት ወይም ከዚያ በላይ የሆኑ ማህበራት በጠቅላላ ጉባዔዎቻቸው ውሳኔ መሰረት ለመዋሀድ እንደሚችሉ ይደነግጋል። ይህ ንዑስ አንቀጽ በጠቅላላ ጉባዔ የሚመሩ ማህበራትን በሚመለከት ተፈጻሚነት ያለው ቢሆንም በቦርድ የሚመሩ ማህበራትን ውህደትም በዚሁ አንቀጽ ስር ለማካተት እንዲቻል በቦርዶቻቸው ውሳኔ መሰረት ማህበራት ለመዋሀድ እንደሚችሉ ሊገለጽ ይገባል።

2.5.9. አንቀጽ 12፤ ስለመለያየት

2.5.9.1. አንቀጽ 12(1)

ከላይ አንቀጽ 11(1)ን አስመልክቶ የተሰጠው አስተያየት ለዚህ አንቀጽም አግባብነት ይኖረዋል።

2.5.9.2. አንቀጽ 12(2)

አንድ ማህበር በጠቅላላ ጉባዔው ወይም በቦርዱ ውሳኔ ሁለት ወይም ከዚያ በላይ ወደሆኑ ማህበራት በሚከፈልበት ጊዜ የነባሩ ማህበር መብቶች እና ግዴታዎች በምን ያህል መጠን ወደአዲሶቹ ማህበራት እንደሚተላለፉ መወሰን ያለበት የነባሩ ማህበር ጠቅላላ ጉባዔ ወይም ቦርድ እንጂ አዲሶቹ ማህበራት አይደሉም።

2.5.10. የውጭ ድርጅት ወደ ሀገር በቀል ድርጅት የሚለወጥበት ሁኔታ (አንቀጽ 13)

2.5.10.1. አንቀጽ 13(1)

በዚህ ንዑስ አንቀጽ የአማርኛ እና የእንግሊዘኛ ረቀቆች መካከል አለመጣጣም የሚታይ ስለሆነ ይኸው ሊስተካከል ይገባል።

2.5.10.2. አንቀጽ 13(2)

በዚህ አንቀጽ መሠረት የሚወጣው ደንብ ወይም መመሪያ በአዋጁ እንደተገለጸው «የአፈጻጸሙን ሥርዓት» ማመልከት ብቻ ሳይሆን ወደ ኢትዮጵያዊ ድርጅትነት የተለወጠው ማህበር አደረጃጀት በዚህ አዋጅ መሠረት እንዲከናወን እንደሚያደረግ በግልጽ መደንገግ ሲኖርበት ይህ አልተደረገም።

2.5.10.3. አንቀጽ 14

የአዋጁን የተፈጻሚነት ወሰን (አንቀጽ 4) በሚመለከት በዚህ ጽሁፍ አንቀጽ 2.4. ስር የቀረበው አስተያየት ይህንንም አንቀጽ ይመለከታል።

2.6. ስለድርጅት አባላት

2.6.1 አንቀጽ 15፤ አባልነት

የአንድ ማህበር የአባልነት መስፈርቶች የሚወሰኑት እንደሁኔታው በማህበሩ የመተዳደሪያ ደንብ ወይም በጠቅላላ ጉባዔው ወይም በቦርዱ ውሳኔ ነው። በዚህ አንቀጽ መደንገግ ያለበት አባላትን በመቀበል ረገድ (በሕገ መንግሥቱ በተደነገገው መሠረት) ማናቸውም ልዩነት ወይም አድጎዊ አሰራር እንዳይኖር መከልከል ነው።

2.6.2 አንቀጽ 16፤ የአባላት መብቶች

አንቀጽ 16 (2)ን በሚመለከት የሚከተሉት አስተያየቶች ቀርበዋል፤

- (ሀ) የአዋጁ አንቀጽ 70 የሚመለከተው የበጎ አድራጎት ድርጅቶችን ስለሆነ እና የበጎ አድራጎት ድርጅቶችም ማህበራት ስላልሆኑ በዚህ ንዑስ አንቀጽ «የዚህ አዋጅ አንቀጽ 70 እንደተጠበቀ ሆኖ» የሚለው ሐረግ ሊሰረዝ ይገባል።
- (ለ) በዚህ አዋጅ መሠረት በሚቋቋሙ ማህበራት ውስጥ ሰዎች አባል የሚሆኑት በራሳቸው በፈቃደኝነት ነው። በፈቃደኝነት ላይ የተመሰረተ አባልነት የሚያስገኛቸው መብቶች ደግሞ በውርስ ሊተላለፉ እንደማይችሉ የታወቀ ነው።
- (ሐ) በአንቀጽ 15 እንደተመለከተው መንግሥታዊ ያልሆኑ ድርጅቶች ህጋዊ ሰውነት ስላላቸው በሌላ ማህበር ውስጥ አባል ለመሆን ይችላሉ። የሌላ ማህበር አባል የሆነ አንድ መንግሥታዊ ያልሆነ ድርጅት በአንቀጽ 12 እንደተመለከተው ሁለት ወይም ከዚያ በላይ ወደሆኑ ማህበራት በሚከፈልበት ጊዜ ደርጅቱ ያሉት የአባልነት መብቶች በጠቅላላ ጉባዔው ወይም በቦርዱ ውሳኔ መሰረት ወደ አዲሶቹ ማህበራት ይተላለፋሉ። የአባልነት መብቶችን እና ግዴታዎች በውርስ እንዳይተላለፉ በዚህ አንቀጽ የተደረገው እገዳ ይህንን ልዩ ሁኔታ ከግምት ውስጥ በሚያስገባ መልኩ ሊሻሻል ይገባል።

2.6.3 አንቀጽ 17፤ የአባላት ግዴታዎች

በዚህ አንቀጽ የተመለከቱት ጉዳዮች የማህበሩን ውስጣዊ አስተዳደር የሚመለከቱ በመሆናቸው ይህ አንቀጽ በአዋጁ ውስጥ መካተት የለበትም።

አንድ የማህበር አባል የአባልነት መብቶቹን እንዳይጠቀምባቸው የተደረገበት እገዳ የመተዳደሪያ ደንቡን ወይም አግባብነት ያላቸውን ህጎች የሚጥስ ከሆነ በመጀመሪያ ጉዳዩን ለሚኒስቴሩ በማቅረብ አስተዳደራዊ መፍትሔ የማግኘት፤ በዚህ መንገድ ችግሩ ካልተፈታ ደግሞ ፍርድ ቤት ክስ በማቅረብ ፍትሕ የማግኘት መብት እንዳለው በአንቀጽ 21 ተደንግጓል።

2.6.4 አንቀጽ 18፤ አባልነት የሚቀርባቸው ሁኔታዎች

በዚህ አንቀጽ ስር የተመለከቱት ጉዳዮች የማህበሩን ውስጣዊ አስተዳደር የሚመለከቱ በመሆናቸው ይህ አንቀጽ በአዋጁ ውስጥ ሊካተት አይገባም።

2.7. የማህበራት አደረጃጀት

በዚህ ክፍል ያሉት ድንጋጌዎች የሚያሳዩት በዚህ አዋጅ መሠረት ማህበራት በሁለት መልክ፤ ማለትም በጠቅላላ ጉባዔ በሚመራ ወይም በቦርድ በሚተዳደር ማህበርነት ሊደራጁ እንደሚችሉ ነው። ይህን የሚጠቁም ጠቅላላ ድንጋጌ በቅድሚያ ቢገባ የአዋጁን ቅደም ተከተል እና አወቃቀሩን ሊያመለክት ይችላል።

2.7.1. በጠቅላላ ጉባዔ የበላይ አካልነት የሚመራ ድርጅት

2.7.1.1. አንቀጽ 20፤ የጠቅላላ ጉባዔው ስልጣንና ተግባር

በዚህ አንቀጽ ውስጥ የተዘረዘሩት ድንጋጌዎች የአንድን ማህበር ውስጣዊ አስተዳደር የሚመለከቱ ናቸው። እንደየአላማው እና ጠባዩ አንዱ ማህበር ከሌላው ሊለይ ስለሚችል የአንድ ማህበር አወቃቀር እና አደረጃጀት የሚወሰነው በመተዳደሪያ ደንቡ ወይም በጠቅላላ ጉባዔ ወይም በቦርዱ ውሳኔ ነው። ስለዚህ ይህ አንቀጽ በአዋጁ ውስጥ እንዲካተት ማድረጉ የተገባ አይደለም።

ማህበር ለሚያቋቁሙ ሰዎች ሚኒስቴሩ ድጋፍ ለመስጠት የሚፈልግ ከሆነ በአንቀጽ 20 የተዘረዘሩትን እና ሌሎችንም ጉዳዮች ያካተተ ሞዴል የመተዳደሪያ ደንብ ሊያዘጋጅ እና አዲስ የሚቋቋሙ ማህበራትም ይህንኑ ሞዴል እንዲከተሉ ሊመክር ይችላል። ማህበራት ከተቋቋሙበት አላማ እና ከሚሰጧቸው አገልግሎቶች ጋር የሚጣጣሙ የተለያዩ የአደረጃጀት መዋቅሮችን ሊከተሉ ስለሚችሉ ሁሉም ማህበራት አንድ አይነት ሞዴል እንዲከተሉ መገደድ የለባቸውም። ለምሳሌ የአካባቢ ጥበቃን አላማው አድርጎ የተቋቋመ አንድ ማህበር በመዋቅሩ ውስጥ የሳይንሳዊ ጉዳዮች አማካሪ ኮሚቴ ሊያካትት የሚችል ሲሆን ኮሚቴው የሚሰጣቸው ውሳኔዎችም ቦርዱ ወይም ጠቅላላ ጉባዔው ከሚሰጧቸው ውሳኔዎች ጋር እኩል ክብደት ሊኖራቸው ይችላል።

2.7.1.2. አንቀጽ 21፤ የጠቅላላ ጉባዔውን ውሳኔዎች ስለመቃወም

ማንኛውም አባል የጠቅላላ ጉባዔው ውሳኔ ይህን አዋጅ፣ ሌሎች ህጎችን ወይም ድርጅቱን የመተዳደሪያ ደንብ ድንጋጌዎች የሚጥስ መሆኑን ካመነ ጉዳዩን ለፍርድ ቤት በማቅረብ መፍትሔ ማግኘት እንደሚችል በዚህ አንቀጽ ተደንግጓል።

ይህን አንቀጽ በሚመለከት የሚከተሉት አስተያየቶች ቀርበዋል፤ (ሀ) በዚህ አንቀጽ መሰረት ፍርድ ቤት ክስ ለማቅረብ የሚቻለው የጥፋቱ (የተፈጸመው የሕግ መጣስ) ክብደት ደረጃ ምን ያህል ሲሆን እንደሆነ ሊገለጽ ይገባል፤ (ለ) አንድ አባል ፍርድ ቤት

ክስ ከማቅረቡ በፊት አስተዳደራዊ መፍትሔዎችን መጠቀም እንዳለበት ሊገለጽ ይገባል፤
(ሐ) ማናቸውም አባል የመክሰስ መብቱን አለአግባብ የማህበሩን አስተዳደር ለማስቸገር እንዳይጠቀምበት የሚከለክል እና አንድ አባል እያወቀ ሐሰተኛ ክስ ቢያቀርብ ተጠያቂ እንደሚሆን የሚገልጽ ድንጋጌ መካተት ይኖርበታል።

እዚህ ላይ ማየት እንደሚቻለው አንድ ማህበር በሚኒስትሩ ውሳኔ እንዲፈርስ ቢደረግ፣ ምዝገባ ቢከለክል ወይም ያቀረበው አቤቱታ አለአግባብ ውድቅ ቢደረግበት ፍርድ ቤት ክስ እንዲያቀርብ የሚፈቅድ አንድም ድንጋጌ በዚህ አዋጅ ውስጥ የሌለ ሲሆን፤ በአንጻሩ የማህበሩን ውሳኔዎች የሚቃወም አባል ውሳኔው የአባልነት መብቱን የማይነካ ቢሆንም እንኳ ፍርድ ቤት ክስ የማቅረብ ያልተገደበ መብት በአዋጁ ተሰጥቶታል።

2.7.1.3. አንቀጽ 22፤ ስለ ጉባዔው ስብሰባ

ከላይ አንቀጽ 20ን በሚመለከት የቀረቡት አስተያየቶች ይህንን አንቀጽም ይመለከታሉ።

ይህ አንቀጽ ሊያካትት የሚገባው የጉባዔው ሊቀመንበር በማህበሩ አንድ ሦስተኛ አባላት ጥያቄ መሰረት ስብሰባ ሳይጠራ ቢቀር ምን መደረግ እንዳለበት የሚገልጹ ድንጋጌዎችን ነው። የዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ 2 እና 3 ተቀባይነት ያላቸው ቢሆንም ከላይ በተገለጸው ሁኔታ ስብሰባ እንዲጠራ ትዕዛዝ የመስጠት እና ሰብሳቢ የመሰየም ስልጣን ሊኖረው የሚገባው ሚኒስትሩ ሳይሆን ፍርድ ቤት ነው። በአንቀጽ 21 መሠረት ሚኒስትሩ የአባላትን አቤቱታ የማየት ስልጣን ያልተሰጣቸው ስለሆነ ስብሰባ የመጥራትም ሆነ ሰብሳቢ ለመሰየም ስልጣን ሊኖራቸው አይገባም።

2.7.1.4. አንቀጽ 23፤ በጽሑፍ ስለሚደረግ ስምምነት

በዚህ አንቀጽ «ከአቅም በላይ የሆነ ምክንያት» የተባለው ምን እንደሆነ ያልተብራራ ከመሆኑም በላይ የአንቀጹ አላማ ግልጽ አይደለም። «ከአቅም በላይ የሆነ ምክንያት» የሚያመለክተው ድንገተኛ የሆነ የተፈጥሮ አደጋ ነው? ሰፊ ድንገተኛ አደጋ የደረሰ እንደሆነ የአባላትን ፊርማ ለማሰባሰብ ይቻላል ወይ? ወይስ አንቀጹ የሚያመለክተው የአስቸኳይ ጊዜ አዋጅ ታውጆ የመዘዋወር እና የመሰብሰብ መብቶች የተገደቡበትን ሁኔታ ነው? እነዚህ ጥያቄዎች የሚያሳዩት አንቀጹ ተፈጻሚ የሚሆንባቸውን ሁኔታዎች እና ያለውንም እንድምታ በቅድሚያ በሚገባ መመርመር እንደሚያስፈልግ ነው።

2.7.1.5. አንቀጽ 24፤ የስራ አስፈጻሚ ኮሚቴው ስልጣንና ተግባር

የዚህ አንቀጽ ድንጋጌዎች የአንድን ማህበር የውስጥ አስተዳደር የሚመለከቱ ናቸው። የማህበር የውስጥ አስተዳደር ሊወሰን የሚገባው ደግሞ በመተዳደሪያ ደንቡ ነው። በዚህ ረገድ በዚህ ጽሑፍ አንቀጽ 2.6.6.1. የተሰጡት አስተያየቶች ይህን አንቀጽም ይመለከታሉ። ሚኒስቴር መስሪያ ቤቱ አዲስ ለሚቋቋሙ ማህበራት የሚያገለግል እና ከየማህበሩ ልዩ ሁኔታ ጋር በተጣጣመ መልኩ ተግባራዊ የሚሆን ሞዴል የመተዳደሪያ ደንብ እንዲያዘጋጅ ቀደም ሲል የቀረበው ሐሳብ በዚህ ላይም አግባብነት ያለው ነው።

2.7.1.6. አንቀጽ 25፤ የስራ አስፈጻሚ ኮሚቴ የስራ ዘመን

አንቀጽ 25(2)ን በዚህ አዋጅ ውስጥ ለማካተት ያስፈለገበት በቂ ምክንያት እንዳለው አይታይም። አንድ ሰው ለምን ያህል ጊዜ በተከታታይ ለስራ አስፈጻሚ ኮሚቴ አባልነት ሊመረጥ እንደሚችል መወሰን ያለበት ጠቅላላ ጉባዔው ወይም ቦርዱ ነው። የስራ አስፈጻሚ ኮሚቴ አባላት በፈቃደኝነት ያለ ክፍያ የሚያገለግሉ ስለሆነ የማህበሩ አባላት ጊዜ እና ብቃት ኖሯቸው ሊያገለግሉን ይችላሉ የሚሏቸውን ሰዎች ከመምረጥ የሚያግዳቸው ድንጋጌ በዚህ አዋጅ ውስጥ ማስገባቱ አይጠቅምም።

2.7.1.7. አንቀጽ 26፤ የስራ አስፈጻሚ ኮሚቴ አባላት

የዚህ አንቀጽ የቃል አሰካክ ችግር ያለበት ከመሆኑም በላይ የአንቀጹ አላማ ግልጽ አይደለም። ለምሳሌ፤ «አባላት ስራቸውን ማከናወን ያልቻሉ እንደሆነ» ሲል ምን ማለት ነው? አንድ ወይም ሁለት አባላት በስራ አስፈጻሚው ኮሚቴ ስብሰባ ላይ ለመገኘት አለመቻላቸውን ለማመልከት ነው? ወይስ አባላቱ በሞት ወይም በህመም ምክንያት ግዴታቸውን ለመወጣት አለመቻላቸውን የሚመለከት ነው? በተጨማሪም በዚህ አንቀጽ «የአባላት ቁጥር ከግማሽ በታች ሲሆን» የሚለው ምን እንደሚያመለክት ግልጽ አይደለም። የአባላት ቁጥር ከግማሽ በታች በሚሆንበት ጊዜ ማህበሩ በጎደሉት አባላት ምትክ አዳዲስ አባላትን እንዲመረጡ ሊያደርግ አይችልም ወይ? በአንዳንድ የመተዳደሪያ ደንቦች አባላቱ በሞት ወይም በህመም ምክንያት ስራቸውን ማከናወን በማይችሉበት ጊዜ ተተክተው የሚሰሩ ተለዋጭ የስራ አስፈጻሚ ኮሚቴ አባላት አስቀድመው እንዲመረጡ የሚደረግበት አሠራር እንዳለ እዚህ ላይ ማስታወስ ያስፈልጋል።

2.7.1.8. አንቀጽ 27፤ ድምጽ የመስጠት መብትን ማገድ

የዚህ አንቀጽ አላማ ግልጽ አይደለም። በማናቸውም ዲሞክራሲያዊ አሠራር በከፍተኛ ውሳኔ ሰጪ አካል (በጠቅላላ ጉባዔ ወይም በቦርድ) ውሳኔ በሚሰጥበት ጊዜ የስራ አስፈጻሚ ኮሚቴ አባላት ቀደም ሲል በወሰኗቸው ጉዳዮች ላይ በድጋሚ ድምጽ የመስጠት መብት ብቻ ሳይሆን ለሌሎች ተሰብሳቢዎች አቋማቸውን የማስረዳት እና ተሰብሳቢዎችም ቀደም ሲል ስራ አስፈጻሚ ኮሚቴው የሰጠውን ውሳኔ እንዲያጸድቁ የማድረግ ኃላፊነት አለባቸው። በዚህ አንቀጽ የተመለከተው ድንጋጌ ይህንን ዲሞክራሲያዊ አሠራር የሚቃረን ነው።

2.7.1.9. አንቀጽ 28፤ የስራ አስኪያጅ ሥልጣንና ተግባር

በዚህ አንቀጽ ስር የተዘረዘሩት ድንጋጌዎች የአንድን ማህበር ውስጣዊ አደረጃጀት የሚመለከቱ ስለሆነ መካተት ያለባቸው በዚህ አዋጅ ውስጥ ሳይሆን በማህበሩ የመተዳደሪያ ደንብ ወይም ቦርዱ ወይም ጠቅላላ ጉባዔው በሚያጸድቀው የሠራተኛ መተዳደሪያ ደንብ ውስጥ ነው።

2.7.1.10. አንቀጽ 29፤ የሽግግር ጊዜ

በጠቅላላ ጉባዔ የበላይ አካልነት የሚመራ ማህበር ህጋዊ ሰውነት የሚያገኘው በአባላቱ የተፈረመው የመተዳደሪያ ደንብ ፍትሕ ሚኒስቴር ቀርቦ አስፈላጊ ሁኔታዎች መሟላታቸው ከተረጋገጠ በኋላ በሚኒስቴሩ ሲመዘገብ ነው። ማህበሩ ተመዝግቦ ህጋዊ ዕውቅና ካገኘ በኋላ የመተዳደሪያ ደንቡ በሚፈቅደው መሠረት አዳዲስ አባላትን ለመቀበል ይችላል።

በቦርድ የሚመራ ማህበርም ህጋዊ ሰውነት የሚያገኘው በመስራቾች የተፈረመው የመተዳደሪያ ደንብ በሚኒስቴሩ ተቀባይነት አግኝቶ ሲመዘገብ ነው። የማህበሩ ምዝገባ ከተከናወነ በኋላ መስራቾች የቦርድ አባላትን እንደሚመርጡ ይጠበቃል።

አንድ ማህበር ሲመዘገብ ህጋዊ ሰውነት የሚያገኝ ስለሆነ በምዝገባ እና ህጋዊ ሰውነት በማግኘት መካከል የጊዜ ልዩነት የሚፈጠርበት እና መስራች አባላት ጠቅላላ ጉባዔውን ወይም ቦርዱን ተክተው የሚሰሩበት የመሸጋገሪያ ጊዜ ሊኖር አይችልም። እንደዚህ አይነት አሠራር የሚታየው ለህዝብ በሚሸጡ አክሲዮኖች በሚቋቋም የአክሲዮን ማህበር ምስረታ ወቅት ብቻ ነው።

2.7.2. በቦርድ የበላይ አካልነት የሚመራ ማህበር

2.7.2.1. አንቀጽ 31፤ የቦርዱ ስልጣንና ተግባር

የዚህ አንቀጽ ድንጋጌዎች በቦርድ የሚመራ ማህበርን የውስጥ አስተዳደር የሚመለከቱ ናቸው። ስለዚህ በአንቀጹ የተዘረዘሩት እና ሊሎችም የቦርዱ ኃላፊነቶች እና ተግባራት የሚወሰኑት በመተዳደሪያ ደንቡ እና ቦርዱ በሚያፀድቀው የሠራተኛ መተዳደሪያ ደንብ መሆን ይገባዋል።

በዚህ ጽሑፍ በአንቀጽ 2.6.1.1. የቀረቡት አስተያየቶች ይህንን አንቀጽም ይመለከታሉ።

2.7.2.2. አንቀጽ 31፤ የቦርዱ ስልጣንና ተግባር

በዚህ ጽሑፍ በአንቀጽ 2.6.1.7. ስር የቀረቡት አስተያየቶች የቦርዱን ስልጣንና ተግባርም ይመለከታሉ።

(ሀ) አንቀጽ 32(2)

በዚህ አንቀጽ መሠረት አንድ ሰው ከ3 በላይ በሆኑ ቦርዶች በአባልነት እንዳያገለግል መታገዱ ከፖሊሲ አንጻር የሚያስገኘው ጥቅም ካለመኖሩም በላይ የዜጎችን በማህበር የመደራጀት ነጻነት የሚገድብ ነው።

በተጨማሪም በቦርድ አባልነት ተመርጠው የሚሰሩ ሰዎች በፈቃደኝነት አና ያለክፍያ የሚያገለግሉ መሆኑ ከግንዛቤ ውስጥ ሊገባ ይገባል። በፈቃደኝነት የሚያገለግል ሰው ጊዜው እና ፍላጎቱ እስካለው ድረስ በብዙ ቦርዶች ውስጥ በአባልነት ከማገልገል ሊከለከል አይገባም።

(ለ) አንቀጽ 32(3)

ይህ ንዑስ አንቀጽ ሁለት ወይም ከዚያ በላይ በሆኑ ማህበራት ውስጥ በቦርድ አባልነት የሚያገለግል ሰው ግዴታዎቹን በአግባቡ መወጣቱን የመቆጣጠር ዓላማ ያለው ይመስላል። ይህም አንድ የቦርድ አባል ኃላፊነቱን በአግባቡ መወጣቱን የሚወስነው ማነው የሚለውን ጥያቄ ያስነሳል። ይህን የሚያደርገው ሚኒስቴሩ ነው የሚል እንደምታ አንቀጹ ካለው ሚኒስቴሩ የያንዳንዱን የቦርድ አባል የስራ አፈጻጸም ብቃት እንዲገመገም ማድረግ አስፈላጊ እንዳልሆነና ለአፈጻጸም እንደሚያስቸግር ማሰብ ያስፈልጋል። በስንት ማህበራት ውስጥ በብቃት ማገልገል እንደሚችል መወሰን የሚችለው ግለሰብ ነው።

2.7.2.3. አንቀጽ 33፤ የስራ አስኪያጁ ስልጣን

አንቀጽ 31 በዚህ ድንጋጌ ውስጥ የተጠቀሰው ያለአግባብ ነው። ከዚህ ድንጋጌ ጋር የሚያያዝ ሌላ አንቀጽ መጥቀስ ቢያስፈልግ እንኳን ሊጠቀስ የሚገባው አንቀጽ 28 ነው።

በተጨማሪም በቦርድ የሚመራ ማህበር ስራ አስኪያጅ ስልጣንና ተግባር መወሰን ያለበት በማህበሩ የመተዳደሪያ ደንብ እና ቦርዱ ባፀደቀው የሠራተኛ መተዳደሪያ ደንብ ነው። ስለዚህ ይህን አንቀጽ በአዋጁ ውስጥ ማካተት አስፈላጊ አይደለም።

2.7.3. የውጭ ድርጅቶች

2.7.3.1. አንቀጽ 34፤ ምዝገባ

የዚህ አንቀጽ ድንጋጌዎች የሚከተሉትን አለማቀፋዊ ተቀባይነት ያላቸው መርሆዎችና አሰራሮች መሠረት ያደረጉ ሊሆኑ ይገባል፤ (ሀ) አንድ የውጭ ድርጅት ህጋዊ ሰውነት የሚያገኘው በተቋቋመበት ሀገር ነው፤ (ለ) ድርጅቱ በኢትዮጵያ ተመዝግቦ እንዲንቀሳቀስ የተፈቀደለት ከሆነ በኢትዮጵያ ውስጥ የሚያደርገውን እንቅስቃሴ በሚመለከት የኢትዮጵያ ህጎች ተፈጻሚ ይሆኑበታል፤ (ሐ) በአለም አቀፍ ደረጃ ባለው አሠራር መንግሥታዊ ያልሆኑ ድርጅቶች ሁለት ዜግነት እንዲኖራቸው አይፈቀድም።

በአንቀጽ 34(3) የተመለከቱት ድንጋጌዎች ከላይ ከተጠቀሱት መርሆዎች ጋር የማይጣጣሙ ናቸው። በአንድ በኩል በኢትዮጵያ የተመዘገበ የውጭ ድርጅት በኢትዮጵያ ህግ መሠረት እንደተቋቋመ ኢትዮጵያዊ ማህበር እንደሚቆጠር በዚህ ንዑስ አንቀጽ የተደነገገ ሲሆን በሌላ በኩል ደግሞ ማህበሩ በተቋቋመበት ሀገር የተሰጠው ዜግነት በኢትዮጵያም ውስጥ የታወቀ እንደሚሆን ተገልጿል። እነዚህ ሁለት ድንጋጌዎች በአንድ ላይ ሲነበቡ የድርጅቱን አወቃቀር እና አሰራር በሚመለከት አሻሚ እና ለትርጉም አስቸጋሪ የሆነ እንደምታ ይፈጥራሉ። አንድ በኢትዮጵያ ተመዝግቦ የሚንቀሳቀስ የውጭ ድርጅት በአዋጁ እና በሌሎች የሀገሪቷ ህጎች መሠረት ቦርድ ወይም ጠቅላላ ጉባዔ እንዲኖረው ይገደዳል ማለት ነው፤ ወይስ እንደውጭ ድርጅቱ ቅርንጫፍ መስሪያ ቤት ተቆጥሮ አደረጃጀቱ እና አስተዳደሩ በዋናው የውጭ ድርጅት የበላይ ውሳኔ ሰጪ አካል ይወሰናል? ከዚህ እንደሚታየው አንቀጹ የተለያዩ እና አከራካሪ የሆኑ ትርጉሞች እንዲኖሩት ተደርጎ የተቀረጸ ነው።

2.7.3.2. አንቀጽ 35፤ የውጭ ድርጅት ስራ አመራር

አንቀጽ 34ን በሚመለከት ከላይ የተጠቀሰው የአተረጓጎም ችግር ካልተፈታ በስተቀር ይህ አንቀጽ በአዋጁ ውስጥ ሊካተት አይችልም።

2.7.3.2. አንቀጽ 36፤ ከሀገር በቀል ድርጅት ጋር ስለሚኖር ግንኙነት

በዚህ አንቀጽ የውጭ ድርጅቶች የሀገር በቀል ድርጅቶችን የመርዳት ኃላፊነት አለባቸው የሚለው በህጋዊ ግዴታ መልክ ሊቀመጥ አይችልም። ነገር ግን በፖሊሲ ደረጃ የሚኒስቴር መስሪያ ቤቱ የውጭ ድርጅቶች ከሀገር በቀል ድርጅቶች ጋር በመተባበር እንዲሰሩና አስፈላጊ ሲሆንም የሀገር በቀል ድርጅቶችን አቅም በማጎልበት እንዲረዱ ሊያበረታታ ይችላል።

2.8. የድርጅት መብቶች እና ግዴታዎች

2.8.1. አንቀጽ 37

ይህ አንቀጽ የሚመለከተው አንድ ማህበር በዚህ አዋጅ መሰረት ተመዝግቦ ህጋዊ ሰውነት ማግኘቱ የሚያስከትለውን ውጤት ስለሆነ አንቀጹን በዚህ አዋጅ ውስጥ ማካተት ያስፈልጋል ከተባለ ሊካተት የሚገባው ምዝገባን በሚመለከተው ክፍል ውስጥ ነው።

2.8.2. አንቀጽ 38(2)

ህጋዊ ሰውነት ያገኘ ማህበር ስሙ በዚህ አንቀጽ እንደተጠቀሰው በአስተዳደር ደረጃ ብቻ ሳይሆን በፍርድ ቤትም ጥበቃ እንደሚደረግለት መደንገግ ያስፈልጋል።

2.8.3. አንቀጽ 39፤ ችሎታ

ይህ አንቀጽ የሚመለከተው አንድ ማህበር ተመዝግቦ ህጋዊ ሰውነት ማግኘቱ የሚያስከትለውን ውጤት ስለሆነ ከአንቀጽ 37 ጋር ምዝገባን በሚመለከተው የአዋጁ ክፍል ውስጥ ሊካተት ይገባል።

2.8.4. አንቀጽ 40፤ ከውል ውጭ የሆነ ኃላፊነት

በፍትሐ ብሔር ሕጉ ከውል ውጭ የሆነ ኃላፊነትን የሚመለከቱት ድንጋጌዎች ህጋዊ ሰውነት ባለው በማናቸውም ድርጅት ላይ ተፈጻሚ እንደሚሆኑ ግልጽ ነው። ስለዚህ ይህንን አንቀጽ በዚህ አዋጅ ውስጥ ማስገባት አስፈላጊ አይደለም።

አንቀጹን በዚህ አዋጅ ውስጥ ማስገባት በፖሊሲ ደረጃ አስፈላጊ ነው ከተባለ አንቀጹ ሊካተት የሚገባው የማህበራት ምዝገባን በሚመለከተው የአዋጁ ክፍል ውስጥ ነው።

2.8.5. አንቀጽ 41፤ ስለድርጅቱ ንብረቶች

በዚህ አንቀጽ የተመለከቱት ድንጋጌዎች አላማ ግልጽ አይደለም። የማህበሩ ተሽከርካሪዎች እና ሌሎች መሣሪያዎች ማህበሩ በሚንቀሳቀስበት አካባቢ ላለው ማህበረሰብ ወይም ለተጠቃሚዎች አገልግሎት እንዴት መዋል እንዳለባቸው የሚወሰነው በፕሮጀክት ስምምነቱ ነው። ከዚህ ውጪ ማህበሩ ያሉትን ተሽከርካሪዎችም ሆነ ሌሎች ንብረቶች አስፈላጊ ሆኖ ወዳገኘበት ቦታ የማንጓዝም ሆነ የመጠቀም መብቱ በምንም መልኩ ሊገደብ አይገባም። በነዚህ ምክንያቶች ይህ አንቀጽ በአዋጁ ውስጥ ቦታ የለውም።

2.9. ቁጥጥር እና ሪፖርት

የፍትህ ሚኒስቴር መንግሥታዊ ካልሆኑ ድርጅቶች ጋር የሚኖረው ግንኙነት በዚህ አዋጅ ከአንቀጽ 42 እስከ 53 ባሉት ድንጋጌዎች ተመልክቷል። እነዚህ አንቀጾች በአጠቃላይ ሲታዩ አዋጁ ያስፈለገበትን ምክንያት የሚገልጹ ናቸው። ስለዚህ አንቀጾቹ መገምገም ያለባቸው የጠቅላላ አዋጁ መሠረት በሆኑት እና እዚህ ላይ ባጭሩ በተጠቆሙት የፖሊሲ እና የህግ መርሆዎች መሠረት ነው።

የፖሊሲ መርሆች፤

- (ሀ) እንደ ኢ.ፌ.ዲ.ሪ ባለ ዲሞክራሲያዊ ስርዓት መንግሥት የመደራጀት መብትን ተግባራዊ ለማድረግ አስፈላጊ የሆኑ ሁኔታዎችን በማመቻቸት ረገድ ቀዳሚውን ሚና መጫወት አለበት፤
- (ለ) ይህንን ዓላማ ከግብ ለማድረስ እንዲቻል፤ የማህበራት ምዝገባ በቀጥታ የሚፈጸም እና አሰራሩም ቀላልና ጊዜ የማይፈጅ እንዲሆን፤ እንዲሁም መንግሥታዊ ያልሆኑ ድርጅቶች ሪፖርት የሚያቀርቡበት ስርዓት እና የፈቃድ እድሳት ከቢሮክራሲያዊ መጓተት የፀዳ እና ጊዜ የማይፈጅ እንዲሆን በማድረግ መንግሥት መንግሥታዊ ላልሆኑ ድርጅቶች እንቅስቃሴ የተመቻቸ ሁኔታ መፍጠር ይኖርበታል፤
- (ሐ) በዚህ አዋጅ ፍትሕ ሚኒስቴር የሚሰጠው ኃላፊነት ማህበራትን ከመቆጣጠር ይልቅ እንቅስቃሴያቸውን በሚመለከት አጠቃላይ ክትትል እና ድጋፍ በማድረግ ላይ የተወሰነ መሆን ይኖርበታል፤ በዚህ ረገድ ሚኒስቴሩ ኃላፊነቱን ለመወጣት እንዲችል አስፈላጊው በጀት፣ ባለሙያ እና ድጋፍ ሰጪ የሰው ኃይል ሊመደብለት ይገባል፤
- (መ) መንግሥታዊ ያልሆኑ ድርጅቶችን በሚመለከት የመንግሥት ኃላፊነት ድርጅቶቹ

በሚንቀሳቀሱበት ወቅት በሦስተኛ ወገኖች መብት ላይ ጉዳት እንዳያደርሱ መከታተል ነው።

(ሠ) መንግሥታዊ ያልሆኑ ድርጅቶችን የሚመለከቱ ህጎች ሲቀረጹ መነሻ የሚያደርጉት አላማ ደርጅቶችን ከመቆጣጠር ይልቅ መንግሥታዊ ያልሆኑ ድርጅቶች ራሳቸውን በራሳቸው የሚቆጣጠሩበትን ሁኔታ ማመቻቸት ላይ ያተኮረ መሆን አለበት።

የሕግ መርሆዎች፤

(ሀ) በመንግሥት እና መንግሥታዊ ባልሆኑ ድርጅቶች መካከል ያለውን ግንኙነት የሚመለከት ህግ በሚወጣበት ጊዜ መንግሥታዊ ያልሆኑ ድርጅቶች ሕጋዊ በሆነ መንገድ እንደሚንቀሳቀሱ ቅድመ ግንዛቤ ሊኖር ይገባል።

(ለ) መንግሥታዊ ባልሆኑ ድርጅቶች እንቅስቃሴ ላይ ቁጥጥር ሊደረግ ወይም ገደብ ሊጣል የሚችለው ማህበራት በሚንቀሳቀሱበት ሂደት ሕግ ጥሰው ሲገኙ ብቻ ነው። እነዚህ ገደቦች ወይም የቁጥጥር እርምጃዎች የህግ መጣስ እንዳይፈጸም በመከልከል መልክ ሳይሆን ጥፋት ከተፈጸመ በኋላ በቅጣት መልክ የሚወሰዱ መሆን አለባቸው።

(ሐ) መንግሥታዊ ያልሆኑ ድርጅቶች ማንኛውም የሕግ ሰውነት ያለው አካል ያሉት መብቶች፣ ጥቅሞች፣ ሥልጣንና ጥበቃዎች ሊኖሯቸው ይገባል። በተመሳሳይ ሁኔታ በፍትሐብሔር ሕግና በወንጀለኛ መቅጫ ሕጎች ውስጥ ያሉት ክልከላዎችና ቅጣቶች በሲቪል ማህበራት ላይም ተፈጻሚነት ሊኖራቸው ይገባል።

(መ) ሚኒስቴር መስሪያ ቤቱ መንግሥታዊ ያልሆኑ ድርጅቶችን ላለመመዘገብ ወይም ምዝገባን ለመሰረዝ የሚሰጠው አስተዳደራዊ ውሳኔ የመጨረሻ ሳይሆን የይግባኝ መብት የተጠበቀበት ሥርዓት ያለው እና በመጨረሻ ይግባኙ በፍርድ ቤት የሚታይ መሆን ይኖርበታል።

2.9.1. አንቀጽ 42፤ የሚኒስቴሩ ሥልጣንና ተግባር

አንቀጽ 42 (1) ሚኒስቴሩ «የማናቸውንም ድርጅት የሥራ አፈጻጸም ይከታተላል፣ ይገመግማል፣ ይቆጣጠራል፣ አስፈላጊውን እርምጃ ይወስዳል» በማለት ይደነግጋል።

በዚህ አንቀጽ ለሚኒስቴሩ የተሰጠው ስልጣን ሰፊ እና ያልተገደበ በመሆኑ ሚኒስቴር መስሪያ ቤቱ መንግሥታዊ ያልሆኑ ድርጅቶችን የውስጥ አስተዳደር ያለአግባብ ጣልቃ እንዲገባ የሚፈቅድ እና መንግሥታዊ ያልሆኑ ድርጅቶችን የአሰራር ነጻነት (autonomy) የሚገድብ ነው። ለምሳሌ፤ በዚህ አንቀጽ የድርጅቶችን የሥራ አፈጻጸም «መከታተል»፣ «መቆጣጠር» ወይም « መገምገም» ማለት ምን ማለት ነው? በነዚህ ድንጋጌዎች መሠረት ሚኒስቴሩ የራሱን ተቆጣጣሪዎች በመላክ ማህበሩ ምን እንደሚሰራ ሊቆጣጠር እና የሥራ አፈጻጸም ጥራቱን ሊገምግም ይችላል ማለት ነው? ወይስ ሚኒስቴሩ ይህንን ተግባር የሚያከናውነው የማህበሩን አመታዊ ሪፖርቶች በመመርመር ወይም መደበኛ እና ድንገተኛ ምርመራዎችን በማካሄድ ነው?

በዚህ አንቀጽ ለሚኒስቴሩ የተሰጡት ኃላፊነቶች አላማ የሚያዘነብለው መንግሥታዊ ያልሆኑ ድርጅቶች እንቅስቃሴ እና ሒደታቸው እንዲቃወሙ ሁኔታዎችን ከማመቻቸት ይልቅ ወደ መቆጣጠሩ ነው። በአንቀጹ ለሚኒስቴሩ የተሰጡት ስልጣኖች መንግሥታዊ ባልሆኑ ድርጅቶች የውስጥ ጉዳይ መንግሥት ያለገደብ ጣልቃ እንዲገባ የሚያስችሉ እና የመደራጀት ነጻነትን የሚገድቡ ናቸው። በተጨማሪም በዚህ አንቀጽ የተዘረዘረው ኃላፊነት ለሚኒስቴሩ ቢሰጥ የቁጥጥሩን ስርዓት ሰፊ ስለሚያደርገው ይህንን ለማስፈጸም በመንግሥት አቅም በቂ በጀት እና የሰው ኃይል መመደብ ይቻላል ብሎ መገመት ያስቸግራል።

በነዚህ ሁሉ ምክንያቶች አንቀጽ 42 ከላይ የተጠቀሱትን የፖሊሲ እና የሕግ መርሆች በሚያንጸባርቅ ሁኔታ እንደገና ሊቀረጽ ይገባል።

2.9.2. አንቀጽ 43፤ ሪፖርት

በአንቀጽ 43 (1) (ሀ) መንግሥታዊ ያልሆነ ድርጅት የንግድ ድርጅት እንደሆነ በሚያስመስል ሁኔታ የድርጅቱን የሀብት እና እዳ የሚያሳይ ሰነድ (balance sheet) በየአመቱ መቅረብ እንዳለበት ተደንግጓል። በዚህ አንቀጽ መሠረት የሚቀርበው ሪፖርት አላማ የድርጅቱን አመታዊ ገቢ እና ወጪ ለማሳየት ሲሆን ለዚህም በንዑስ አንቀጽ (ለ) የተጠቀሰው የኦዲተር ሪፖርት ከቀረበ በቂ ነው።

አንድ መንግሥታዊ ያልሆነ ድርጅት በፕሮጀክት ስምምነቱ ከላጋሾች የሚሰጠውን ገንዘብ ለተወሰነ ስራ ለማዋል የተስማማ ከሆነ ለነዚህ ላጋሾች የሒሳብ እና የፕሮጀክት

አፈጻጸም ሪፖርት ማቅረብ ይጠበቅበታል። ከዚህ ውጪ ድርጅቱ በአንቀጽ 43 (2) እንደተመለከተው የድጋፍ አስተያየት ለሰጠው የመንግሥት አካል ወይም ሚኒስቴር ለይቶ ለሚያስታውቀው ማናቸውም አካል ሪፖርት እንዲያቀርብ መገደድ የለበትም። ሚኒስቴሩ አስፈላጊ ሆኖ ካገኘው በማህበሩ የቀረበለትን ሪፖርት ግልባጮች አግባብነት አለው ለሚለው አካል ሊያሰራጭ ይችላል።

2.9.3. አንቀጽ 45፤ የባንክ ሒሳብ ስለመክፈት

ሚኒስቴሩ አመታዊ የሒሳብ ሪፖርት ከድርጅቱ የሚቀርብለት ስለሆነ ማህበሩ ያለውን የባንክ ሒሳብ መጠን ከሪፖርቱ ሊያረጋግጥ ይችላል። አንድ መንግሥታዊ ያልሆነ ድርጅት ገንዘቡን በአንድ ወይም በተለያዩ መንገዶች እንዲያስቀምጥ እና እንዲያንቀሳቅስ የሚወሰነው በላጋሾች ጥያቄ ወይም ለተለያዩ ፕሮጀክት በሚጠየቀው መሠረት ስለሚሆን ይህ የማህበሩ የውስጥ አስተዳደር ጉዳይ ነው። በተጨማሪም አንድ መንግሥታዊ ያልሆነ ድርጅት የባንክ ሒሳብ ሲከፍት ይኸው በድርጅቱ የሒሳብ ሪፖርት ስለሚገለጽ አዲስ የባንክ ሒሳብ መክፈቱን ለሚኒስቴሩ እንዲያስታውቅ የሚያስገድድ ድንጋጌ በአዋጁ ማስገባት አስፈላጊ አይደለም። በዚህ ምክንያት ይህ አንቀጽ እንዲያስፈጽም የታሰበው አላማ ግልጽ አይደለም።

2.9.4. አንቀጽ 46፤ ድርጅት ስለመመርመር

በዚህ አንቀጽ ስር የተካተቱት ድንጋጌዎች ሚኒስቴሩ በአንቀጽ 42 ከተሰጠው ስልጣን ጋር የተያያዙ እና ለሚኒስቴሩም ተጨማሪ ስልጣን የሚሰጡ ናቸው።

ይህ አንቀጽ ሕገ መንግሥታዊ ጥበቃ የሚደረግለትን የዜጎችን ህጋዊ ስርአትን በተከተለ መንገድ የመመርመር እና የመዳኘት መብት የሚገድብ በመሆኑ ሕገ መንግሥታዊ ጥያቄ የሚያስነሳ ነው። ከዚህም በላይ አንቀጹ ጉልህ የሆነ የቋንቋ ግድፈት ይታይበታል።

አንቀጽ 46 (1) «ከግማሽ በላይ በሚሆኑት የድርጅቱ አባላት ወይም ከአባላቱ አስር በመቶ በሚቀርብ ጥያቄ ሚኒስቴሩ ማናቸውም የድርጅቱ ሥራ እንዲመረመር ያዛል» ይላል። በመጀመሪያ፤ ጥያቄውን ማቅረብ የሚችሉት አባላት ቁጥር ወይ ከጠቅላላው አባል አስር በመቶ፤ ካልሆነም ከግማሽ በላይ መሆን አለበት እንጂ በአንድ ጊዜ ሁለቱንም ሊሆን አይችልም። በሁለተኛ ደረጃ የሚመረመረው ምን እንደሆነ ግልጽ አይደለም፤ የድርጅቱ የሒሳብ መዝገቦች ናቸው? ወይስ ከድርጅቱ ስራ አመራር ጋር

የተያያዘ ማናቸውም ነገር ነው? ድንጋጌው ምርመራው ምን እንደሚያካትት በግልጽ አለማስቀመጡ በዚህ ረገድ ሚኒስቴሩ እንደፈለገ በማህበራት የውስጥ ጉዳይ ጣልቃ እንዲገባ በር ይከፍታል።

ንዑስ አንቀጽ 2 ከመጀመሪያው ንዑስ አንቀጽ ጋር የሚገናኝ አይመስልም። ሚኒስቴሩ የድርጅቱን ተመራጭ ወይም ተቀጣሪ ሲያግድ ለእገዳ ውሳኔው መሠረት የሚሆነው በንዑስ አንቀጽ 1 የተጠቀሰው ምርመራ ውጤት ነው ወይስ በራሱ አነሳሽነት በሚያካሂደው ምርመራ የደረሰበት ውጤት ነው? የሚል ጥያቄ ያስነሳል። የእገዳው መሠረት በንዑስ አንቀጽ 1 የተጠቀሰው ምርመራ ውጤት ነው የሚባል ከሆነ ይኸው በግልጽ ሊቀመጥ ይገባል። በሌላ በኩል የእገዳ ውሳኔ የሚሰጠው ሚኒስቴሩ በራሱ ተነሳሽነት ባደረገው ምርመራ ውጤት መሠረት ነው ከተባለ በቅድሚያ ሚኒስቴሩ ምርመራውን የሚያካሂደው ይህንን ለማድረግ በአዋጁ የተገለጸ በቂ ምክንያት እንዳለ ሲያምን ብቻ መሆን አለበት።

የዚህ አንቀጽ ድንጋጌዎች መንግሥታዊ ያልሆነ ድርጅት የስራ አመራር አባላት እና እራሱ ድርጅቱም እንዲታገዱ የሚያደርጓቸውን ሁኔታዎች የሚመለከቱ ናቸው። የተሻለ የሚሆነው ሁለቱን ሁኔታዎች ለይቶ ማስቀመጥ ነው። በመጀመሪያ በድርጅቱ ሠራተኞች እና ኃላፊዎች ላይ የሚደረግ እገዳ ህጋዊ ስርዓትን በተከተለና የተመርማሪዎችን ሕገመንግሥታዊ መብቶች በሚያስጠብቅ ሁኔታ መከናወን ይኖርበታል። በሁለተኛ ደረጃ፤ የድርጅቱ ሠራተኞች እና ኃላፊዎች ሕግን ተላልፈው በመገኘታቸው ብቻ አንድ መንግሥታዊ ያልሆነ ድርጅት ሊታገድ አይገባም፤ ምክንያቱም ጥፋቱን የፈጸሙት የሥራ ኃላፊዎች ከተነሱ በኋላ ድርጅቱ ስራውን እንዲቀጥል ለማድረግ ይቻላል። በንዑስ አንቀጽ 3 እና 4 የተመለከተውም እዚህ ላይ በተጠቀሰው ሁኔታ የድርጅቱ ህልውና እንዲቀጥል ስለሚፈቅድ ድርጅቱ እንዲታገድ መደንገግ አስፈላጊ አይደለም።

2.9.5. አንቀጽ 47፤ ስለተቆጣጣሪዎች እና አዲተሮች

ይህን አንቀጽ በሚመለከት የሚከተሉት አስተያየቶች ቀርበዋል፤ (ሀ) ሚኒስቴሩ ምርመራውን ለመጀመር የሚያስችለው በቂ ምክንያት ሊኖር ይገባል፤ (ለ) እንደ በቂ ምክንያት የሚቆጠሩት ሁኔታዎች በአዋጁ ውስጥ በግልጽ መዘርዘር ይኖርባቸዋል።

ከላይ የተዘረዘሩት ሁኔታዎች ካልተሟሉ ለሚኒስቴሩ የተሰጠው ስልጣን እጅግ ሰፊ በመሆኑ ተገቢ ላልሆነ አሰራር የተጋለጠ ይሆናል።

2.10. መንግሥታዊ ያልሆነ ድርጅትን ስለማፍረስ፣ ስለመሠረዝ እና ሒሳብን ስለማጣራት

መንግሥታዊ ያልሆነ ድርጅት አባላት ድርጅቱን ለማፍረስ ያላቸው መብት እንደተጠበቀ ሆኖ፤ በዚህ አንቀጽ በተጠቀሱ አንዳንድ ሁኔታዎች መንግሥታዊ ያልሆኑ ድርጅቶችን የማፍረስ ስልጣን ሊሰጥ የሚገባው ለፍትህ ሚኒስቴር ሳይሆን ለፍርድ ቤት ነው። ይህም ሲሆን ፍርድ ቤት መንግሥታዊ ያልሆኑ ድርጅቶችን ለማፍረስ የሚችልባቸው ሁኔታዎች በዝርዝር ተለይተው በአዋጁ መደንገግ ይኖርባቸዋል። በዚህ ረገድ ፍትህ ሚኒስቴር ሊኖረው የሚገባው ስልጣን እነዚህ ሁኔታዎች እንዳሉ ሲያምን የድርጅቱን እንቅስቃሴ ለተወሰነ ጊዜ ማገድ እና ጉዳዩን ለፍርድ ቤት በፍጥነት ማቅረብ ነው። አሁን በተጻፈበት ሁኔታ አንቀጽ 48 ግልጽነት ይጎድለዋል።

አንቀጽ 48(1) (ሀ)

አንድ መንግሥታዊ ያልሆነ ድርጅት «በመተዳደሪያ ደንቡ ከተገለጸው ወይም ከተቋቋመበት አላማ ጋር ያልተዛመዱ ተግባራትን ሲያከናውን ከተገኘ» ሚኒስቴሩ ሊያፈርሰው እንደሚችል ይደነግጋል። እዚህ ላይ የሚከተሉትን ጥያቄዎች ማንሳት ያስፈልጋል፤ ድርጅቱ የሚከናውነው ተግባር ከአላማው ጋር ያልተዛመደ ነው የሚባለው በምን መለኪያ ነው? እነዚህ ተግባራት ሕገ ወጥ እስካልሆኑ ድረስ (ከአላማው ጋር የሚገናኙ ባይሆንም እንኳ) ድርጅቱን ከማፍረስ ይልቅ ህልውናው እንዲቀጥል ማድረግ አይቻልም ወይ? እንደዚህ አይነቱ ሁኔታ በሚኖርበት ጊዜ ሚኒስቴሩ ድርጅቱን ከማፍረስ ይልቅ ድርጅቱ የመተዳደሪያ ደንቡን ከሚያከናውነው ተግባር ጋር በተጣጣመ መልኩ እንዲያሻሽል ለምን አያደርግም?

አንቀጽ 48(1) (ለ)

በዚህ ንዑስ አንቀጽ መንግሥታዊ ያልሆኑ ድርጅቶችን ለማፍረስ በምክንያትነት ከተዘረዘሩት ውስጥ የተወሰኑት፣ ማለትም ሪፖርትን በጊዜ አለማቅረብ፣ ትዕዛዝ ተቀብሎ ተግባራዊ አለማድረግ እና የመሳሰሉት እንደወንጀል የሚቆጠሩ ሳይሆን ደንብ የመተላለፍ ሁኔታዎች ስለሆኑ እና አጥፊው እንደሁኔታው በማስጠንቀቂያ ወይም በገንዘብ ተቀጥቶ እንዲያስተካክል ሊደረግ ስለሚችል ድርጅቱን ለማፍረስ በቂ ምክንያት ሆነው ሊቆጠሩ አይገባም።

አንቀጽ 48(1) (ሐ)

በዚህ ንዑስ አንቀጽ መንግሥታዊ ያልሆነ ድርጅትን ለማፍረስ በምክንያትነት የተጠቀሰው «የድርጅቱ መኖር የህዝብን ጥቅም የሚጎዳ ሲሆን» የሚለው ነው። የህዝብ ጥቅም የተባለውን በሚመለከት በዚህ ጽሁፍ በአንቀጽ 2.5.9. ላይ የቀረበውን አስተያየት ከዚህ አንቀጽ ጋር ማመዛዘን ያስፈልጋል። በሁለተኛ ደረጃ ሚኒስትሩ ድርጅቱ በተጨማሪም ያደረሰውን ጉዳት ገምግሞ የድርጅቱ መኖር የህዝብን ጥቅም የሚጎዳ ነው ብሎ የሚያምን ቢሆን እንኳን ድርጅቱን ለተወሰነ ጊዜ በማገድ ጉዳዩን ለፍርድ ቤት ማቅረብ ይኖርበታል።

የአንቀጽ 48(1) (መ)

ይህ ንዑስ አንቀጽ አንድ መንግሥታዊ ያልሆነ ድርጅት አባላቱ ከድርጅቱ ጋር በተያያዘ ወንጀል ተከሰው የተቀጡ እንደሆነ እንደሚፈረስ የሚደነግግ ቢሆንም በአባላቱ የተፈጸመው ወንጀል ወይም የህግ መጣስ ክብደት ምን ያህል መሆን እንዳለበት አያመለክትም።

2.10.1. አንቀጽ 49፤ ስለማገድ

አንቀጽ 49(1) ሚኒስቴሩ የድርጅቱን ፈቃድ ከመሰረዙ በፊት ጉዳዩን ለማጣራት ድርጅቱን በጊዜያዊነት ለማገድ እንደሚችል ይገልጻል። በዚህ ድንጋጌ ላይ የተጠቀሰው አንቀጽ 48 ከድርጅቱ መታገድ ጋር ያለው ግንኙነት ግልጽ አይደለም።

ከላይ በተሰጡት አስተያየቶች እንደተገለጸውና ከአንቀጽ 46ም ለመረዳት እንደሚቻለው ሚኒስቴሩ የድርጅቱን ተመራጭ ወይም ተቀጣሪ ሰራተኞችን ካገደ በኋላ አዲስ ምርጫ እንዲካሄድ ስለሚያደርግ እና ምርጫው እስከሚከናወን ድረስም ጊዜያዊ አመራር የሚሰይም ስለሆነ በዚህ ሁኔታ ድርጅቱ ሊታገድ የሚችልበት ሁኔታ አይኖርም። ነገር ግን አንቀጽ 49 (1) ሚኒስቴሩ የድርጅቱን ፈቃድ ከመሰረዙ በፊት ለ3 ወራት እንዲያገድ ስልጣን ሰጥቶታል። በአንድ በኩል ድርጅቱ ሳይፈረስ እንዲቀጥል የሚደረግበትን ሁኔታ በሕጉ እየተመቻቸ፤ በሌላ በኩል ድርጅቱ ከመፍረሱ በፊት ለ3 ወር የሚቆይ የእገዳ ጊዜ እንዲኖር ማድረግ ያስፈለገው ለምንድነው? የዚህ ድንጋጌ አላማ ሚኒስቴሩ አዲስ ምርጫ እንዲካሄድ እስከሚያደርግ ወይም ጊዜያዊ የአመራር አባላት እስኪሰይሙ ድረስ የድርጅቱን እንቅስቃሴ ለማገድ ከሆነ ይኸው ተገልጾ በአንቀጽ 46 ውስጥ ሊካተት ይገባል።

በዚህ ማስታወሻ ከአንቀጽ 42 እስከ 53 ያሉትን የረቂቁን አዋጅ ድንጋጌዎች በሚመለከት የቀረበውን አስተያየት መንፈስ እንዲያንፀባርቅ አንቀጽ 48 እና 49 እንደሚከተለው ተስተካክለው እንዲቀረጹ ሐሳብ እናቀርባለን።

አንቀጽ 48፤ ድርጅቱን ስለማገድ እና ስለማፍረስ

(1) ሚኒስትሩ የዚህን አዋጅ አንቀጽ 43 እና 44 በጣስ ድርጅት ላይ የሚከተሉትን እርምጃዎች ይወስዳል። እነዚህም፤ በጽሑፍ ማስጠንቀቂያ ወይም እንደሕግ መተላለፉ ከባድነት ተግላፅ ይሰጣል፣ ወይም ከሁለት ሺህ ብር ያልበለጠ የገንዘብ ቅጣት እርምጃ ይወስዳል።

(2) ከላይ በንዑስ አንቀጽ 1 የተመለከቱት እርምጃዎች ከተወሰዱ በኋላ ድርጅቱ ከላይ የተጠቀሱትን የአዋጁን አንቀጾች መተላለፉን ከቀጠለ ወይም ሚኒስትሩ የሰጠውን የእርምጃ መመሪያ ካልተቀበለ ሚኒስትሩ ከዚህ በታች በንዑስ አንቀጽ 4 መሰረት ድርጅቱን ሊያግደው ይችላል።

(3) ሚኒስትሩ ማንኛውንም ድርጅት በሚከተሉት ሁኔታዎች ውስጥ ሆኖ ካገኘው ሊያግደው ይችላል። እነዚህም፤

(ሀ) በድርጅቱን ጎመታዊ ሪፖርት ወይም በአዲተር የተጣራ የሒሳብ ሰነድ ወይም በብዙኃን መገናኛ በወጣ መረጃ ወይም አባሎቹ ባቀረቡት አቤቱታ ሚኒስትሩ ድርጅቱ በወንጀለኛ መቅጫ ሕግ ቁጥር 107 መሰረት ከባድ ወንጀል ስለመፈጸሙ በቂ ማስረጃ አለ ብሎ ካመነ፣ ወይም

(ለ) ድርጅቱ ማንኛውም የስራ አሥራጻሚ ኮሚቴ ወይም የቦርድ አባል ወይም ሠራተኛ ወንጀል ስለመፈጸሙ በቂ ማስረጃ አለ ብሎ ካመነ፣ ከአባልነት ከማገድ በተጨማሪ በራሱ አነሳሽነት የክስ አቤቱታ ያላቀረበ እንደሆነ ፤

ናቸው።

(4) ሚኒስትሩ ከላይ በተመለከቱት ሁኔታዎች ድርጅቱን ካገደ በኋላ ከ48 ሰዓት በማይበልጥ ጊዜ ውስጥ ለፌዴራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት የታገደው ድርጅት እንዲፈርስ ወይም በዚህ አዋጅ አንቀጽ 46(4) መሰረት አዲስ የስራ አስኪያጅ ኮሚቴ ወይም የቦርድ አባላት እስኪመረጡ ድረስ ጊዜያዊ ቦርድ ወይም የሥራ

አስፈጻሚ	ኮሚቴ	እንዲቋቋም	ጥያቄ	ያቀርባል።
<p>(5) አዲስ የስራ አስኪያጅ ኮሚቴ ወይም የቦርድ አባላት እስኪመረጡ ድረስ ጊዜያዊ ቦርድ ወይም የስራ አሰፈጻሚ ኮሚቴ እንዲቋቋም ሚኒስትሩ ያቀረበውን ጥያቄ ፍርድ ቤቱ የተቀበለው እንደሆነ በዚህ አዋጅ 46(4) መሰረት ሚኒስትሩ ለድርጅቱ ጊዜያዊ የቦርድ ወይም የሥራ አስፈጻሚ ኮሚቴ አባላትን ይሾማል።</p>				
<p>(6) የፌዴራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት ከላይ በንዑስ አንቀጽ 4 ሚኒስትሩ በጠየቀው መሰረት ድርጅቱ እንዲፈርስ ከወሰነ በዚህ አዋጅ አንቀጽ 50 መሰረት ድርጅቱ እንዲፈርስ እና ንብረቱ እንዲጣራ ያደርጋል።</p>				

2.10.2. አንቀጽ 50፤ ስለሒሳብ እና ንብረት ማጣራት

በዚህ አንቀጽ እንደተመለከተው ወደ ዝርዝር የአፈጻጸም ሥርዓት መግባት ሳያስፈልግ መንግሥታዊ ያልሆኑ ድርጅቶች በሚፈርሱበት ሒሳብ የሚጣራው አግባብነት ባላቸው የፍትሐብሔር ሕጉ ድንጋጌዎች (ከቁ. 463 እስከ ቁ.467 በተመለከተው) መሠረት እንደሆነ መደንገጉ በቂ ነው።

2.10.2.1. አንቀጽ 50(3)

ይህ አንቀጽ እንዲያስፈጽም የታሰበው አላማ ግልጽ አይደለም። አንድ መንግሥታዊ ያልሆነ ድርጅት እንዲፈርስ ከተወሰነ በኋላ ከሒሳብ ማጣራት ስራዎች ጋር ያልተያያዙ ስብሰባዎችን ለማካሄድ አይችልም።

2.10.3. አንቀጽ 52፤ የሒሳብ አጣሪው ስልጣንና ተግባር

የድርጅቱን እዳ አከፋፈል ቅደም ተከተል መወሰን በአንቀጽ 52(1)(ሀ) እንደተመለከተው የሒሳብ አጣሪው ስልጣን ሊሆን አይገባም። ይልቁንም የዕዳ አከፋፈልን ቅደም ተከተል በሚመለከት አግባብነት ያላቸውን የንግድ ሕግ አንቀጾች በተከተለ መንፈስ የተቀረጹ ድንጋጌዎችን በዚህ አዋጅ ውስጥ ማስገባቱ ጠቃሚ ይሆናል።

2.11. መብቶችና ጥቅሞች

2.11.1. አንቀጽ 55፤ ትርፍ ስለሚያስገኝ ስራ

መንግሥታዊ ያልሆኑ ድርጅቶች በመተዳደሪያ ደንባቸው መሰረት ለሚያከናውኗቸው ስራዎች ማስፋፊያ የሚውል ገቢ ለማግኘት እንዲችሉ ትርፍ በሚያስገኝ ስራ ላይ እንዲሰማሩ በአዋጁ መፈቀዱ አግባብነት ያለው እና የሚደገፍ ለውጥ ነው።

በአንቀጽ 55(3) «አግባብ ያላቸው ህጎች» የሚለው ሐረግ የትኞቹን ህጎች እንደሚያመለክት ግልጽ አይደለም፤ የታክስ ህጎችን ብቻ የሚመለከት ነው፤ ወይስ በንግድ ሕገ መሠረት በንግድ ድርጅቶች ላይ ተፈጻሚ የሚሆኑትን የምዝገባ እና ሊሎችንም ግዴታዎችን ያጠቃልላል?

2.11.2. አንቀጽ 56፤ ስለ ገቢ ግብር

ይህ አንቀጽ መንግሥታዊ ያልሆኑ ድርጅቶችን የገቢ ግብር በሚመለከት አበረታች የሆኑ ለውጦችን ያካተተ መሆኑ ሊታወቅ ይገባል።

2.11.3. አንቀጽ 58፤ ስለ ተጠቃሚዎች መብት

2.11.3.1 አንቀጽ 58(1)

አንድ መንግሥታዊ ያልሆነ ድርጅት በሚመዘገበበት ጊዜ የመተዳደሪያ ደንቡ በፍትሕ ሚኒስቴር መቀመጥ እና ለሕዝብም ክፍት መሆን አለበት። የድርጅቱ የሒሳብ ሪፖርቶችም እንደዚሁ በተመሳሳይ መንገድ ለህዝብ ክፍት ሊሆኑ ይገባል።

2.11.3.2. አንቀጽ 58(2)

መንግሥታዊ ያልሆኑ ድርጅቶች በሚያከናውኗቸው የልማት ተግባራት ሕዝቡን በተለይም የልማቱን ተጠቃሚዎች እንዲያሳትፉ ሊበረታቱ ይገባል። ነገር ግን ይህ ዓላማ ተግባራዊ መደረግ ያለበት በዚህ አዋጅ ላይ እንደተቀመጠው በድርጅቶቹ ላይ ህጋዊ ግዴታ በመጣል ሳይሆን በፖሊሲ እርምጃዎች አማካኝነት ነው።

2.12. ይግባኝ

2.12.1. አንቀጽ 59

ይህን አንቀጽ በሚመለከት በአስተዳደራዊ ውሳኔዎች ላይ ወደ ፍርድ ቤት ይግባኝ የማቅረብ መብት ከዲሞክራሲያዊ ስርዓት መሠረታዊ መርሆዎች አንዱ መሆኑን ማስታወስ ያስፈልጋል። ይህን ነጥብ በሚመለከት በዚህ ጽሑፍ ክፍል አንድ በአንቀጽ 4.4. እና 4.5. የተገለጸውን ይመልከቱ።

2.12.2. የይግባኝ አጣሪ ኮሚቴ (አንቀጽ 60-63)

በዚህ አንቀጽ የተመለከተው የይግባኝ አጣሪ ኮሚቴ አሠራር ጊዜ የሚፈጅ እና የስራ መጓተትን የሚያስከትል ከመሆኑም በላይ ሚኒስቴሩ የመደራጀት ነጻነትን ተግባራዊ ለማድረግ የሚያስችሉ ሁኔታዎችን በማመቻቸት ረገድ የሚጠበቅበትን ኃላፊነት በአግባቡ እንዳይወጣ የሚያደርግ ነው። ኮሚቴውን አስመልክቶ በዝርዝር የቀረበውን አስተያየት በዚህ ጽሑፍ ክፍል አንድ በአንቀጽ 4.4. እና 4.5. ይመልከቱ።

2.13. ስለ አማካሪ ቦርድ (አንቀጽ 64-67)

በዚህ አንቀጽ እንደተመለከተው ከተለያዩ ሚኒስቴር መስሪያ ቤቶች የተውጣጡ ከፍተኛ የመንግሥት ባለስልጣናትን ያካተተ አማካሪ አካል በቋሚነት ማቋቋም አስፈላጊነቱ አጠራጣሪ ነው። በስራ ላይ ያለውን አጠቃላይ የፖሊሲ እና የሕግ ማዕቀፍ መንግሥታዊ ላልሆኑ ድርጅቶች እንቅስቃሴ በሚያመች መልኩ ለማሻሻል የሚያስችል ግንዛቤ በማዳበር ረገድ ሚኒስቴሩ በየጊዜው መንግሥታዊ ያልሆኑ ድርጅቶችን ተሞክሮዎች መመርመሩ ጠቃሚ ቢሆንም፤ በዚህ ረገድ ሚኒስትሩ የተለያዩ ሁኔታዎችን የሚያጠኑ እና የውሳኔ ኃሳቦችን የሚያቀርቡ ጊዜያዊ ኮሚቴዎችን እንደአስፈላጊነቱ እንዲያቋቁም ስልጣን መስጠት የተሻለ አማራጭ ነው።

2.14. ልዩ ልዩ ድንጋጌዎች

2.14.1. አንቀጽ 68

የዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ 1 እና 2 ድንጋጌዎች የእንግሊዘኛ ቅጂ ግድፈት ያለበት እና ሊስተካከል የሚገባው ነው።

በንዑስ አንቀጽ 3 የተመለከተውን የኦዲተር አመራረጥ እና አሰራርን ለመወሰን በሚኒስትሮች ምክር ቤት ልዩ ደንብ ማውጣት አስፈላጊነቱ የሚያነጋግር ነው። የተሻለው አማራጭ እና ለስራው ቅልጥፍና አግባብነት የሚኖረው በሚኒስትሩ መመሪያ እንዲወሰን ቢደረግ ነው።

2.14.2. አንቀጽ 69፤ የስጋ እና የጋብቻ ዝምድና ያላቸው ሰዎች በቦርድ አባልነት፤ በስራ አስኪያጅነት ወይም በኦዲተርነት እንዳይሰሩ የተደረገ ክልከላ

ይህን አንቀጽ በሚመለከት ግለሰቦች መንግሥታዊ ባልሆኑ ድርጅቶች ውስጥ በቦርድ አባልነትም ሆነ በስራ አስፈጻሚ ኮሚቴ አባልነት የሚያገለግሉት በፈቃደኝነት እና ያለ

ክፍያ መሆኑ ከግንዛቤ ውስጥ ሊገባ ይገባል። ከዚህ በተጨማሪም የስጋ እና የጋብቻ ዝምድና ያላቸው ሰዎች (ለምሳሌ የአንድ ቤተሰብ አባላት) የራሳቸውን ገንዘብ እና ንብረት ለድርጅቱ መንቀሳቀሻ እንዲውል በመስጠት አንድ መንግሥታዊ ያልሆነ ድርጅት ሊያቋቁሙ ይችላሉ። በዚህ ሁኔታ የስጋ እና የጋብቻ ዝምድና ያላቸው ሰዎች መንግሥታዊ ባልሆነ ድርጅት ውስጥ በቦርድ አባልነት፣ በስራ አስኪያጅነት ወይም በአዲተርነት እንዲይሰሩ መከልከሉ ተገቢ ስላልሆነ ይህ አንቀጽ ከአዋጁ ሊሰረዝ ይገባል።

2.14.3. አንቀጽ 74፤ ቅጣት

2.14.3.1. አንቀጽ 74(1)

ይህ አንቀጽ የተቀረጸው እንደ ወንጀል የማይቆጠሩትንም ጨምሮ ማናቸውንም አዋጁን በመተላለፍ የሚፈጸሙ ድርጊቶችን እንዲያካትት ተደርጎ ነው። እምነት ማጉደልን፣ ሀሰተኛ መረጃ መስጠትን እና ገንዘብ መመዘበርን ለመሳሰሉ ዝርዝር የወንጀል ድርጊቶች የሚሰጡ ቅጣቶችን በሚመለከት ወደ ወንጀለኛ መቅጫ ሕጉ ዝርዝር ድንጋጌዎች የሚያመለክቱ አንቀጾችን በዚህ አዋጅ ማስገባት አስፈላጊ ነው። ከዚህ በተጨማሪም በጊዜ ሪፖርት አለማቅረብን ወይም መረጃ አለመስጠትን የመሳሰሉ ቀላል ጥፋቶች ሚኒስቴሩ በሚያወጣው መመሪያ ወይም ደንብ መሠረት እንደሁኔታው በማስጠንቀቂያ እንዲታሰሩ ወይም የገንዘብ ቅጣት እንዲወሰንባቸው ማድረግ ይሻላል። ይህንን በሚመለከት በዚህ ጽሑፍ አንቀጽ 2.10. የቀረበውን አስተያየት ይመልከቱ።

2.14.3.1. አንቀጽ 74(2)

በወንጀለኛ መቅጫ ሕጉ ለተመሳሳይ ወንጀሎች ከተወሰነው የበለጠ እና የጠነከረ ቅጣት በአዋጁ መደንገጉ መሠረታዊ የሕግ መርሆችን የሚጻረር ነው። ለምሳሌ ተመሳሳይ ወንጀሎችን በሚፈጽም የመንግሥት ስራተኛ ላይ በወንጀለኛ መቅጫ ህጉ የሚጣለው ቅጣት በዚህ አንቀጽ ከተመለከተው ጋር ሲወዳደር አነስተኛ በመሆኑ ለሁለቱ አጥፊዎች የተለያዩ ቅጣት መደንገጉ የተገባ ነው ወይ የሚል ጥያቄ ያስነሳል። የመንግሥት አደራ ከተቀበለ እና መንግሥታዊ ባልሆነ ድርጅት ውስጥ እምነት ካንደለ ሰው ህብረተሰቡ የትኛውን የበለጠ እምነት አጎደለ ብሎ እንደሚመለከት እዚህ ላይ ግንዛቤ መውሰድ የሚያስፈልግ ይመስላል።